

1 Теоретичні основи управління ресурсами банку

1.1 Сутність банківських ресурсів та необхідність ефективного управління ними

Сучасний стан фінансового ринку характеризується підвищенням вимог до банківської системи, яка повинна сприяти стійкому економічному зростанню та підвищенню конкурентоспроможності господарського комплексу в умовах поступової інтеграції у європейський та світовий економічний простір. Це зумовлено особливою роллю банків як основних фінансових посередників, що забезпечують переміщення фінансових ресурсів між окремими регіонами, галузями господарства та суб'єктами економіки з метою задоволення їх потреб у вільних грошових ресурсах.

Достатні за обсягом та належним чином збалансовані фінансові ресурси банків є важливою передумовою їх прибутковості, підтримки достатньої ліквідності та довіри з боку всіх учасників фінансового ринку. Збільшення фінансових ресурсів сприяє підвищенню можливостей банків у задоволенні поточних та інвестиційних потреб суб'єктів господарювання та домогосподарств. Необхідність прискорення розвитку виробництва та обмеженість фондового ринку спричинили надто високий попит на банківські кредити, що, в свою чергу, вимагає прискореного нарощування фінансових ресурсів. Однак низький рівень монетизації економіки, низька ефективність виробництва, недостатній життєвий рівень населення та слабка довіра до банківської системи істотно ускладнюють вирішення цього завдання. Тобто у сучасних умовах в Україні помітно загострилися проблеми формування та використання фінансових ресурсів банків, що й зумовлює актуальність дослідження.

Дослідженням сутності «банківських ресурсів» займалися багато як

українських учених, таких як: М. Алексеєнко, О. Вовчак, Г. Возняк, І. Гиленко, А. Загородний, О. Кириченко, В. Колесников, Л. Кроливецький, Т. Смовженко, А. Ятченко, так і зарубіжних, таких як Д. Полфреман, Е. Рід, Дж.Ф. Синки, Ф. Форд та інші.

Водночас в економічній літературі немає єдиного чіткого підходу до визначення сутності фінансових ресурсів банку, що обумовлено складністю структури та їх різноманітністю (таблиця 1.1).

Таблиця 1.1 – Дослідження поняття «фінансові ресурси» банківських установ

Джерело	Визначення
О.І. Лаврушин [10]	Формування банківських ресурсів відбувається у процесі здійснення пасивних операцій, до яких автор долучає як операції з формування власного капіталу, так і операції з залученими та запозиченими коштами.
А.М. Герасимович [32]	За допомогою пасивних операцій банки формують свої ресурси
М.І. Савлук, А.Н. Мороз [42]	Сукупність грошових коштів, що знаходяться у розпорядженні банку і використовуються ним для виконання своїх операцій, є банківськими ресурсами.
Васюренко О. В., Азаренкова Г. М., Федосік І. М. [7; 8]	Фінансові ресурси банку – це сукупність власних, залучених і цільових коштів банку, що перебувають у безпосередньому його розпорядженні й використовуються ним для здійснення визначеної банківської діяльності
Алексеєнко М. Д. [2]	Банківські ресурси – це сукупність грошових ресурсів і виражених у грошовій формі матеріальних, нематеріальних та фінансових активів, що перебувають у розпорядженні банків і можуть бути використані ними для здійснення активних операцій та надання послуг
Заруба О.Д. [22]	Банківські ресурси складають всю величину коштів, які може використати банк для проведення своїх операцій, насамперед, кредитних. Складовими ресурсів банку є його власні та залучені від інших юридичних та фізичних осіб кошти.
Власне визначення	
У вузькому розумінні: це сукупність грошових та не грошових ресурсів, які є в розпорядженні банку на засадах власності та тимчасового користування (залучені і позичені) і спрямовуються на забезпечення всіх напрямків його діяльності – отримання прибутку, забезпечення ліквідності, розвиток матеріально-технічної бази, зміцнення позицій на грошовому ринку тощо. Банківські ресурси у широкому розумінні – це сукупність всіх наявних ресурсів банківської системи в цілому та потенційних ресурсів, які можуть бути створені банківською системою в конкретних умовах певного економічного періоду, яка може бути використана в цьому періоді для фінансування потреб реального і споживчого секторів економіки, потреб держави та самих банків без загрози стабільності грошового ринку країни.	

У своїх працях науковці окреслюють поняття “ресурси банку”, або “банківські ресурси”, проте дефініція “фінансові ресурси” практично не спостерігається, в той час як вагомого значення набуває вивчення саме їх сутності з метою вдосконалення системи управління ними. Це, у свою чергу, зумовлює потребу вирішення проблеми понятійного наповнення процесу управління ресурсами банків і, відповідно, реалізацію його механізму.

Трактування банківських фінансових ресурсів визначається специфікою діяльності банківських установ, які з одного боку виступають як фінансові інститути, що беруть участь у перерозподілі фінансових ресурсів. А з іншого – як суб’єкти господарювання, які використовують фінансові ресурси у своїй діяльності. Разом з тим, фінансові ресурси відіграють в діяльності банківських установ визначальну роль, бо саме від їхнього стану залежить успішність банківської діяльності та розвиток банківської системи України в цілому.

В економічній літературі не існує єдиного підходу до визначення суті фінансових ресурсів. Деякі вчені ототожнюють «банківські ресурси», «фінансові ресурси банку» та «ресурсна база», тому розглянемо більш детально ці поняття і їх відмінності.

Термін «ресурс» походить від французького «ressource» – допоміжний засіб та тлумачиться як засоби, запаси, можливості, джерела доходів. Під засобами розуміють прийоми, способи дії для досягнення чого-небудь, а також предмети, пристосування (або їх сукупність), необхідні для здійснення будь-якої діяльності [20, с. 66].

Термін «банківські ресурси» є найбільш загальним і охоплює, крім фінансових, матеріальні, трудові й інформаційні ресурси та інші. З огляду на те, що більшість науковців розглядають ресурси банку з фінансового погляду, необхідно зауважити, що у своїй діяльності такі установи використовують і технічні, трудові, інформаційні ресурси тощо. На наш погляд, це пов’язано із ситуацією, при якій забезпечити банківську установу іншими видами ресурсів не можливо без наявності відповідного обсягу фінансових ресурсів, тобто коштів, за які їх можна придбати.

Тому, визначальним у дослідженні поняття «банківські ресурси» є їх фінансовий бік – тобто, перш за все, фінансові ресурси, які водночас з цим можуть мати просторову, часову або інформаційну складову її розкриття. так, зокрема, часова складова фінансових ресурсів визначає можливість їх трансформаційних змін, у тому числі й в інші види ресурсів банку: матеріальні, трудові, технічні тощо. Поряд з цим просторова складова може визначати особливості залучення фінансових ресурсів відповідно до окремих регіонів функціонування банківських установ, а інформаційна – забезпечувати формування вартості фінансових ресурсів як залучених, так і запозичених потенційним клієнтам [16, с. 275].

Дане дослідження стосується винятково фінансових ресурсів, які формуються як на рівні держави (макрорівень), так і на рівні суб'єктів господарювання (мікрорівень). І хоча існує чимала кількість досліджень проблеми теоретичного осмислення «фінансових ресурсів» в діяльності банків, у науковому світі не простежується однозначного трактування цього поняття і досить часто спостерігається протиріччя поглядів серед вітчизняних та закордонних науковців.

Значний внесок у дослідження сутності і механізмів формування банківських фінансових ресурсів зробили такі зарубіжні економісти, як Айленбергер Г., Бартрон Кріс Дж, Мак Нотон, Полфреман Д., Форд Ф., Рід Е., Коттер Р., Гілл Е., Роуз П., Сміт Р., Сінкі Дж., Кох І.Т.. Вони розглядають ресурсні проблеми у двох відокремлених аспектах: управління банківським капіталом та управління зобов'язаннями банку, при цьому поняття “ресурси банку” як самостійний термін відсутній.

Результати наукових досліджень західноєвропейських науковців досить важко застосовувати в діяльності банківських установ України, оскільки останні ще не пройшли усіх етапів ринкових перетворень. тому залишається недовершеною й структура ринку, законодавча база не тільки у сфері регулювання фінансових ресурсів, а й загалом банківської діяльності. Як наслідок, простежується нижчий ступінь розвитку банківської системи

порівняно з демократичними економіками провідних країн світу [19].

Азаренкова Г. М. зазначає, що банківські ресурси за своєю суттю є фінансовими ресурсами [1]. Як бачимо, вона ототожнює банківські та фінансові ресурси, наголошуючи, що в ієрархічній структурі ресурсного потенціалу першочергова роль відводиться саме фінансовим ресурсам, оскільки інші види ресурсів можуть бути придбані при достатньому обсязі фінансових ресурсів. Однак ми не погоджуємося з тим, що ці поняття синоніми, і вважаємо, що поняття «банківські ресурси» є більш ширшим ніж поняття «фінансові ресурси».

У російській та вітчизняній науковій літературі навпаки широко використовується поняття «фінансові банківські ресурси», але необхідно зазначити, що мають місце різні підходи до трактування його сутності. О.І. Лаврушин [4], А.М. Герасимович [14], визначають поняття банківських ресурсів, аналізуючи пасивні операції: «За допомогою пасивних операцій банки формують свої ресурси». В цьому визначенні економісти зазначають, що пасиви є лише складовою частиною фінансових ресурсів банківської установи, а тому це поняття є обмеженим за своєю сутністю. На нашу думку, недоліком цього визначення є те, що не вказуються джерела формування таких ресурсів.

Провідні українські науковці А. Н. Мороз, М. І. Савлук тлумачать фінансові ресурси банку як сукупність грошових коштів, що перебувають у його розпорядженні та використовуються для виконання активних операцій [5]. Таке визначення є доволі лаконічним і певною мірою має багато спільного з визначенням фінансових ресурсів підприємств, але тут не вказано на джерела формування та напрямки використання фінансових ресурсів банку. Подібний підхід до визначення сутності банківських фінансових ресурсів використовує Алексеєнко М. Д. – банківські ресурси – це сукупність грошових ресурсів і виражених у грошовій формі матеріальних, нематеріальних та фінансових активів, що перебувають у розпорядженні банків і можуть бути використані ними для здійснення активних операцій та надання послуг [2]. Але необхідно зазначити, що перевагою цього визначення є те, що автор звертає увагу, що банківські ресурси виражаються у грошовій формі, а інші трактують їх тільки як

певну сукупність коштів.

В своїх наукових роботах Заруба О.Д., зазначає, що «банківські ресурси складають всю величину коштів, які може використати банк для проведення своїх операцій, насамперед, кредитних. Складовими ресурсів банку є його власні та залучені від інших юридичних та фізичних осіб кошти...» [22].

Вивчивши різні точки зору вчених-економістів, зазначимо, що найбільш повним і обґрунтованим є визначення, яке запропонували О. В. Васюренко, Г. М. Азаренкова й І. М. Федосік. Воно вигідно відрізняється від інших конкретизацією джерел формування та мети використання, і, що важливо, у ньому наголошено на праві банку розпоряджатися ними. На думку згаданих вчених, фінансові ресурси банку – це сукупність власних, залучених і цільових коштів банку, що перебувають у безпосередньому його розпорядженні й використовуються ним для здійснення визначеної банківської діяльності [7; 8]. Такий підхід до тлумачення фінансових ресурсів дає змогу розглядати їх у контексті не лише формування, а й використання коштів, що перебувають у безпосередньому розпорядженні банку [26].

Дослідивши концептуальні підходи до тлумачення поняття «фінансові ресурси банку», що існують у вітчизняній, російській та західній фінансовій науці, доходимо висновку, що сьогодні не існує єдиного усталеного визначення його суті. Таким чином, більшість науковців характеризують ресурси банку як сукупність коштів, тобто простежується термінологічна тотожність двох дефініцій – «фінансові ресурси банку» та «ресурси банку».

Проте аналіз та узагальнення різних точок зору, які часто на альтернативних позиціях розкривають зміст поняття «фінансові ресурси банку», дають змогу констатувати, що воно є багатограним. Враховуючи напрацювання провідних вчених-економістів та висловлюючи власне бачення, вважаємо, що, розкриваючи економічний зміст фінансових ресурсів банку, необхідно враховувати такі аспекти: джерела формування; матеріальний вияв фінансових відносин; право користування; мету використання.

З огляду на вищезазначене, вважаємо, що найбільш науково виваженим у

сучасних умовах є розглядати поняття банківських ресурсів у вузькому і широкому розумінні. У вузькому розумінні: це сукупність грошових та не грошових ресурсів, які є в розпорядженні банку на засадах власності та тимчасового користування (залучені і позичені) і спрямовуються на забезпечення всіх напрямків його діяльності – отримання прибутку, забезпечення ліквідності, розвиток матеріально-технічної бази, зміцнення позицій на грошовому ринку тощо. В управлінській практиці банків їх ресурси існують у двох виразах: як сукупність джерел їх формування (пасиви) і як сукупність напрямів та об'єктів їх розміщення (активи). І в залежності від конкретних засад управління ресурсами може використовуватися пасивна форма їх виразу, або активна.

Банківські ресурси у широкому розумінні – це сукупність всіх наявних ресурсів банківської системи в цілому та потенційних ресурсів, які можуть бути створені банківською системою в конкретних умовах певного економічного періоду, яка може бути використана в цьому періоді для фінансування потреб реального і споживчого секторів економіки, потреб держави та самих банків без загрози стабільності грошового ринку країни.

Також, на нашу думку, досить важливим є застосування у фінансовій науці та практиці терміну «ресурсна база банків».

Як зазначає у своїй науковій роботі Мартинюк Ж.В. «Ресурсна база банку – це частина грошового ринку, представлена сукупністю виведених із обігу коштів господарських суб'єктів і грошових доходів населення, які мобілізуються банком на умовах виникнення зобов'язання власності та боргу для подальшого розміщення серед юридичних і фізичних осіб, яким необхідні банківські ресурси з метою одержання прибутку» [36].

М. Д. Алексеєнко у своїй праці «Капітал банку: питання теорії і практики» зазначає, що поняття «ресурсна база» найбільш придатне для розроблення стратегічних засад формування банківських ресурсів, тоді як термін «банківські ресурси» відображає кошти, що фактично вже перебувають у розпорядженні банків. Ідеться передусім про те, що термін «ресурсна база» характеризує можливість залучення банками з грошового ринку коштів, які вже задіяні або ще

не задіяні в банківському і грошовому обороті, що створює засади розширення банківської діяльності. "Ресурсна база залежить, з одного боку, від масштабів грошового ринку, зокрема обсягу пропозиції грошей, а з іншого – від обсягів фінансування потреб держави, частки грошей у позабанківському обігу" [2, с. 28].

Землячов С. В. переконує, що «ресурсна база банку – це сукупність коштів, що є в обороті банку, а також організаційні й економічні ресурси (мережа філій, персонал банку, його матеріально-технічна база), що впливають на розвиток банку, є джерелом підтримки його конкурентних переваг та забезпечення надходження додаткових коштів [24], тобто ресурсна база банку включає усі види ресурсів, які впливають на функціонування банку – грошові, матеріально-технічні, людські, організаційні, інформаційні тощо. Таким чином, можна зазначити, що поняття «ресурсна база» не є тотожним із поняттям «банківські ресурси», і використовується з метою одержання додаткових грошових надходжень та досягнення високих фінансових результатів діяльності банківської установи.

Отже, застосування в практичній діяльності банку рекомендованої класифікації ресурсної бази, сприятиме удосконаленню та значному підвищенню рівня діяльності банківської установи в умовах глобальної фінансової нестабільності економіки країни. На основі проведеного дослідження покажемо взаємозв'язок дефініцій «фінансові ресурси банку», «ресурси банку», «ресурсна база банку» (рис. 1.1).

"Незважаючи на те, що в науковій літературі немає єдиного підходу до трактування сутності зазначених вище термінів, всі визначення науковців досить схожі за змістом. Зважаючи на різнобічне значення цих понять, які знаходяться під впливом великої кількості чинників, ефективно їх використання є передумовою високих стандартів економічного розвитку країни. На нашу думку, важливішим є не саме трактування способу залучення банком максимальної кількості ресурсів, а раціональне їх використання, спираючись на потреби економіки для подальшого розвитку" [19].

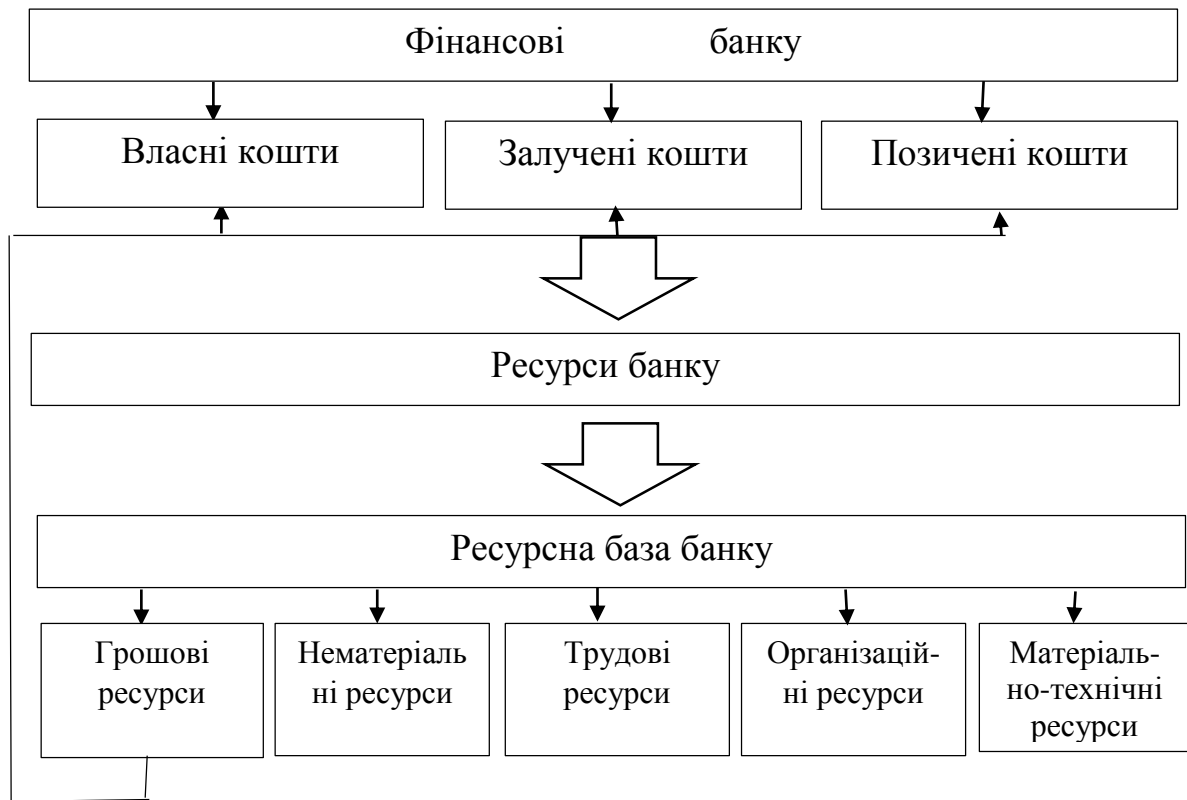

Рис. 1.1 - Взаємозв'язок понять «фінансові ресурси банку», «ресурси банку», «ресурсна база банку»

Взаємозв'язок між цими дефініціями проявляється у тому, що вони є джерелом продуктивного виконання банком своїх функцій, забезпечують вирішення поставлених завдань при реалізації ним своєї як поточної так і стратегічної політики. Вони відіграють визначальну роль у діяльності банківських установ, оскільки наявність відповідної їх кількості, достатньої для забезпечення фінансової стабільності та економічного розвитку, дає можливість успішно функціонувати як окремому банку, так і банківській системі України в цілому.

1.2 Систематизація ресурсів банківської установи

Успішне досягнення стратегічної мети банківської установи забезпечується за умов чіткої координації ролі забезпечення фінансовими ресурсами банку у системі стратегічного управління усіма його видами діяльності та ефективного формування її складу та структури. Структура фінансових ресурсів банку принципово відрізняється від аналогічної структури суб'єктів господарювання. Причина цього – особлива роль банківської установи як фінансового посередника, його виняткове право залучення коштів юридичних і фізичних осіб, оскільки банк не може функціонувати переважно на основі лише своїх власних коштів.

Збалансовані за складом та структурою фінансові ресурси банківських установ є важливою передумовою їх прибутковості, підтримки достатньої ліквідності та довіри з боку всіх учасників ринку. Тому методологічно важливим є питання типології структурних складових елементів фінансових ресурсів та систематизація їх сукупності.

На основі досліджень різних думок науковців, щодо класифікації структурних елементів фінансових ресурсів банку, нами розроблена їх класифікація за найбільш суттєвими ознаками, яка має за мету вирішення стратегічного плану банківської установи: знайти джерела фінансових ресурсів з мінімальною вартістю, забезпечити здійснення активних операцій у визначених обсягах і напрямках, ефективно використовувати та управляти фінансовими ресурсами.

Розглянемо більш детально запропоновану класифікацію елементів фінансових ресурсів банку за такими ознаками.

За направленістю ресурсних потоків відносно банку фінансові ресурси можна поділити на:

– вхідні фінансові ресурси або ресурси-витрати. Вхідні грошові потоки банківської установи створюють пасивну частину банківського балансу. Саме

вони формують фінансові ресурси банку і прибуток від його діяльності. Прикладом вхідних фінансових ресурсів є грошові надходження на кореспондентські рахунки банківської установи, в тому числі кошти, які надходять на розрахункові і поточні рахунки юридичних осіб і фізичних осіб, залучені депозити та міжбанківські кредити в момент надходження, інші пасиви. До вхідних фінансових ресурсів необхідно віднести також потоки розміщених активів і процентного прибутку за користування ними в момент повернення;

– фінансові ресурси, створені у процесі діяльності (ресурси-результати). До таких фінансових ресурсів віднесені активи банку, що виникають як наслідок розміщення акумульованих первинних фінансових ресурсів; прибуток від його діяльності, придбання нового обладнання та приміщень при розширенні діяльності банківської установи тощо;

– вихідні фінансові ресурси. "До вихідних фінансових ресурсів необхідно віднести всі грошові платежі, які здійснюються з кореспондентських рахунків банківської установи: платежі за дорученням клієнтів, операції з розміщення залучених в тимчасове користування фінансових ресурсів і власних коштів та інші. Залучені платні пасиви в момент повернення процентів за їх використання також належать до вихідних фінансових ресурсів" [10].

Запропонований поділ фінансових ресурсів дозволяє простежити причинно-наслідкові зв'язки у процесі формування фінансових ресурсів та здійснити відповідні управлінські кроки щодо збільшення їх обсягів у розпорядженні банку.

Деякі вчені "класифікують фінансові ресурси і за іншими ознаками наприклад, за вартістю ресурсів, за впливом того чи іншого виду ресурсів на ліквідність і прибутковість банку" [32, с.89]. Враховуючи вартість фінансових ресурсів, Вовчак О.Д. виділяє три їх групи: "безкоштовні, дешеві і дорогі. До першої групи – безкоштовних ресурсів – належать в основному частина власних коштів банківської установи, джерелом яких є прибуток. Безкоштовними можуть бути також ресурси, що являють собою залишки по рахунках клієнтів, за якими не передбачене нарахування відсотків. Дешевими фінансовими ресурсами, як

правило, є депозити до запитання. До дорогих можна віднести строкові депозити і ресурси, куплені на міжбанківському ринку" [10].

Вчені Жуков Є.Ф., Кравцова Г.І., Лаврушин О.І. дотримуються думки, що "при здійсненні банківською установою тих чи інших операцій формуються такі види фінансових ресурсів: власні (статутний капітал, резерви та інші фонди банку, резерви на покриття різноманітних ризиків, нерозподілений прибуток) та залученні (кошти на поточних рахунках та інших рахунках юридичних осіб, кошти залучені у формі депозитів, кошти фізичних осіб залучені у формі вкладів)" [32].

Необхідно зазначити, що поряд з виділенням багатьма авторами за критерієм джерел формування лише "двох видів ресурсів банку (власних і залучених коштів), все частіше застосовується розширена класифікація ресурсів за цим критерієм з виокремленням трьох їх видів: власні, залучені і позичені" [10, 38, 39, 42]. До позичених фінансових ресурсів відносять, перекуплені на фінансовому ринку у результаті надання банком послуг контрагентам. Однак і при цьому підході мають місце розбіжності в трактуванні окремих структурних елементів фінансових ресурсів. Т. П. Остапишина дає наступне визначення «позиченим ресурсам - це грошові кошти кредиторів та інвесторів, мобілізовані банками на певних умовах на міжбанківському та фондовому ринках» [9], однак необхідно зазначити, що при цьому під визначення процесу мобілізації коштів на фондовому ринку підходить і продаж акцій, за рахунок яких може формуватися статутний капітал банку, а це вже сфера формування власного капіталу банківської установи. На думку Л. О. Дробозіної, "фінансові ресурси банку формуються за рахунок власних, залучених і емітованих коштів" [18]. Виділення емітованих коштів як джерела формування фінансових ресурсів, на нашу думку, є некоректним, оскільки може включати і кошти, створені самим банком в процесі грошово-кредитної мультиплікації.

На думку Волохатої К.О. "залучені фінансові ресурси, в свою чергу, поділяються за типами клієнтів: банки, юридичні та фізичні особи" [11].

Вчені Версаль К.О. і Шевцова М.Ю. "за джерелами формування поділяють

фінансові ресурси банківської установи на стартові та створені в процесі діяльності банку. Таким чином, до стартових ресурсів належить статутний капітал, а до створених в процесі діяльності банківської установи – залучені кошти і нерозподілений прибуток" [44, с. 162]. Така синхронізація фінансових ресурсів банку враховує час створення фінансових ресурсів, проте не акцентує увагу на характері залучення фінансових ресурсів.

Землячов С.В. "розподіляє ресурсну базу банківської установи на постійну і тимчасову частини. Постійна частина фінансових ресурсів, це ресурси, що постійно знаходяться у розпорядженні банку та можуть вилучатися тільки при його ліквідації або реорганізації (кошти статутного фонду) і тимчасова частина, це ресурси, що знаходяться у розпорядженні банку протягом визначеного терміну (залучені і позичені кошти)" [24, с. 69]. Дана синхронізація фінансових ресурсів дозволяє визначити ступінь сталості ресурсної бази банку та вжити заходів для підвищення його фінансової стійкості.

Поряд з вище перерахованими класифікаціями фінансових ресурсів, їх ще групують за ознакою – за можливістю прогнозування їхнього розміру. При цьому виділяють фінансові ресурси, що піддаються прямому прогнозуванню (фонди банку і нерозподілений прибуток) і непрямому (кошти в розрахунках, залишки тимчасово вільних коштів на розрахункових рахунках підприємств і організацій, деякі інші джерела банківських ресурсів).

Ще один критерій класифікації фінансових ресурсів, це за їх функціональним призначенням. Згідно з цим критерієм виділяють три складові:

- ресурси, призначені для формування портфеля дохідних активів (кредити, надані клієнтам банку; міжбанківські кредити; вкладення в спекулятивні операції – валютні цінності, цінні папери; інвестиційні вкладення тощо);

- ресурси, призначені для створення матеріально-технічної і технологічної бази банку;

- ресурси, призначені для самострахування банку від банківських ризиків, до яких слід віднести:

а) обов'язковий резервний фонд, сформований в межах нормативу обов'язкового резервування згідно з вимогами чинного законодавства;

б) спеціальний резервний фонд, сформований в межах, установлених загальними зборами учасників (засновників, акціонерів).

Ми пропонуємо запровадити критерій класифікації фінансових ресурсів за часовою ознакою та за ступенем новизни відносно бізнес-процесів банківської установи.

Таким чином, класифікація фінансових ресурсів за часовою ознакою, поділяє їх на:

– відносно статичні – це фінансові ресурси, що постійно знаходяться у розпорядженні банківської установи і можуть вилучатися тільки при його ліквідації або реорганізації (наприклад це кошти статутного капіталу, придбані у власність будівлі, обладнання тощо);

– відносно динамічні – це фінансові ресурси, що знаходяться у розпорядженні банківської установи упродовж визначеного строку (наприклад - залучені і запозичені кошти, орендовані приміщення тощо);

– статично-динамічні – ресурси, що знаходяться у розпорядженні банківської установи, однак не прогнозовано можуть бути вилучені власниками (наприклад - кошти в розрахунках, залишки тимчасово вільних коштів на рахунках суб'єктів господарювання, інші джерела).

Запропонована класифікація фінансових ресурсів дозволяє визначити рівень сталості фінансових ресурсів банківської установи в часовому вимірі та вжити заходів для підвищення його фінансової стійкості.

На нашу думку, досить важливий поділ фінансових ресурсів за ступенем новизни відносно бізнес-процесів банківської установи:

– первинні фінансові ресурси, що раніше не обертались на фінансовому ринку. Первинний характер має залучення фінансових ресурсів, що купуються банківською установою на фінансовому ринку безпосередньо в їх власників (наприклад - залучаються ресурси держави, фізичних і юридичних осіб, які виникли внаслідок здійснення господарської діяльності, з інших джерел

отримання доходів і належать їм на правах власності);

– вторинні фінансові ресурси, що раніше вже обертались на фінансовому ринку. Тобто це залучення фінансових ресурсів, які не належать безпосередньо кредиту банку, а вже залучені ним в інших суб'єктів на фінансовому ринку.

Використання класифікації фінансових ресурсів за ознакою за ступенем новизни має практичне значення, оскільки:

– по-перше, якщо в країні спостерігається стабілізація економіки та фінансового ринку, зростання темпів економічного розвитку та інтеграція у світовий економічний простір супроводжуються поліпшенням фінансових результатів діяльності суб'єктів господарювання і доходів громадян, то тоді використання цього критерію буде своєрідним індикатором рівня розвитку економіки держави;

– по-друге, розвиток фінансового ринку супроводжується різноманітністю і збільшенням кількості фінансових посередників, тому підвищення частки коштів вторинного залучення буде відображати вдосконалення інституційної структури грошового ринку та трансформаційної функції банківської системи. Але треба зазначити, що якщо ця тенденція відбувається під час кризових явищ в економіці, то це буде характеризувати нестабільність і високу вартість ресурсної бази банків;

– по-третє, виділення цих видів фінансових ресурсів дозволяє оцінити ступінь успішності грошово-кредитної політики в країні та міру довіри до банківської системи в суспільстві.

Обсяги коштів первинного залучення завжди більші, оскільки обсяги коштів вторинного залучення у першу чергу залежать від обсягів коштів на рахунках, що формують первинний ресурсний ринок.

На основі досліджень різних думок науковців, щодо систематизації фінансових ресурсів банку, нами розроблена їх класифікація за найбільш суттєвими ознаками (таблиця 1.2).

Таблиця 1.2 – Класифікація фінансових ресурсів банківської установи

Критерії 1	Види фінансових ресурсів 2
1. За направленістю ресурсних потоків відносно банку	– вхідні фінансові ресурси або ресурси-витрати; – фінансові ресурси, створені у процесі діяльності (ресурси-результати); – вихідні фінансові ресурси
2. За вартістю фінансових ресурсів	– безкоштовні; – дешеві; – дорогі
3. За джерелами формування	– власні, – залучені – позичені
4. За терміном знаходження в розпорядженні банку	– постійні – тимчасові
5. За можливістю прогнозування їхнього розміру	– фінансові ресурси, що піддаються прямому прогнозуванню – фінансові ресурси, що піддаються непрямому прогнозуванню
6. За джерелом утворення	– стартові – створені в процесі діяльності банку
7. За місцем мобілізації	– мобілізовані самим банком – придбані в інших банках (у тому числі НБУ)
8. За можливістю управляти	– постійні – стабільні – нестабільні
9. За їх функціональним призначенням	– ресурси, призначені для формування портфеля дохідних активів – ресурси, призначені для створення матеріально-технічної і технологічної бази банку – ресурси, призначені для самострахування банку від банківських ризиків, до яких слід віднести
10. За часовою ознакою	– відносно статичні – відносно динамічні – статично-динамічні
11. За ступенем новизни відносно бізнес-процесів банківської установи	– первинні фінансові ресурси – вторинні фінансові ресурси

 запропоновано автором

Джерело: систематизовано автором

Водночас необхідно зазначити, що структура фінансових ресурсів окремих банківських установ є індивідуальною і залежить як від їх спеціалізації, так і

особливостей їх діяльності, стану розвитку фінансового ринку, макроекономічної стабільності в країні та інших внутрішніх і зовнішніх чинників. Так, в універсальних банківських установах основний видом залучених фінансових ресурсів виступають короткострокові депозити, оскільки такі банки здійснюють переважно операції з короткострокового кредитування клієнтів, а іпотечні банки залучають фінансові ресурси в основному шляхом випуску та розміщення довгострокових зобов'язань, переважно іпотечних облігацій, що зумовлено здійсненням ними довгострокового кредитування під заставу нерухомості та землі.

Зазвичай операції банку із залучення та запозичення коштів забезпечують формування фінансових ресурсів банківської установи, необхідних їй для здійснення діяльності зверх власного капіталу. Такі фінансові ресурси банку покликані також забезпечувати ліквідність та одержання прибутку.

Отже, розроблена класифікація дозволяє більш ефективно здійснювати стратегічне управління діяльністю банківської установи загалом та його фінансовими ресурсами зокрема, від формування та використання якої залежить ефективність діяльності банківську та розвиток банківського сектору загалом. Фінансові показники діяльності банку (ліквідність, прибутковість, платоспроможність тощо) суттєво залежать від ступеня використання фінансових ресурсів банку для формування портфеля дохідних активів та обсягів невикористаної (резервної) ресурсної бази. Це дозволяє усунути недоліки в процесі управління пасивами та активами.

Враховуючи вищенаведене, можна зробити висновок, що фінансові ресурси виступають основою фінансового потенціалу банку, його функціонування. Тому важливим є побудова систематизованої класифікації, що охоплює різні складові елементи банківських фінансових ресурсів, що дозволяє простежити причинно-наслідкові зв'язки у процесі формування фінансових ресурсів банків та здійснити відповідні заходи щодо стратегічного управління ними.

1.3 Концептуальні основи побудови процесу управління ресурсами банку

Сучасний кризовий стан фінансової системи призводить до слабкості забезпечення фінансовими ресурсами банківських установ і недостатності грошових ресурсів для довгострокового кредитування реального сектора економіки, що є важливою проблемою сучасного фінансового ринку. Тому ефективна робота з управління фінансовими ресурсами банківських установ сприяє формуванню стабільної банківської системи країни. Можливість збільшити обсяг залучених коштів залежить від ефективності управління фінансовими ресурсами банку. У зв'язку з цим існує необхідність у створенні такої системи управління фінансовими ресурсами, яка забезпечувала б фінансову стійкість і прибутковість банку.

У сучасних умовах розвитку фінансового ринку, коли довіра до банківської системи підірвана, проблема залучення необхідного обсягу фінансових ресурсів надзвичайно актуалізувалася, а це потребує від банківських установ розроблення та впровадження ефективної політики управління фінансовими ресурсами банків.

Економічною основою діяльності банків є формування і використання фінансових ресурсів, оскільки здійснення господарських операцій потребує наявності необхідної суми грошових коштів, тобто ресурсів. Таким чином, від оптимально сформованих ресурсів банківських установ залежать такі важливі показники їх діяльності, прибутковість, рентабельність та ліквідність. Тому, важко переоцінити роль фінансових ресурсів в діяльності банківської установи, оскільки вона є визначальною. По-перше, взагалі дає можливість банку існувати, тому що тільки при достатності власного капіталу центральний банк надає ліцензію на банківську діяльність. По-друге, можливість здійснення майже всіх банківських операцій залежить від розміру власного капіталу. Чим більший розмір власного капіталу банківської установи, тим більше операцій із залучення фінансових ресурсів він може проводити, тим самим впливаючи на масштаби і

види активних операцій, що в підсумку впливає на фінансовий результат діяльності банку.

Управління фінансовими ресурсами банку – є найважливішою складовою загальної системи управління банківської установи. Управління фінансовими ресурсами банку включає три етапи: управління пасивами, управління активами і інтегроване управління активами і пасивами. Останній етап характеризується різноманітністю моделей управління, але кожна із них має свої недоліки. Тому сьогодні актуально шукати нові ефективні підходи до управління фінансовими ресурсами банку.

Процес управління фінансовими ресурсами банківської установи неможливий без комплексного аналізу й оцінки різних варіантів управлінських рішень у безпосередньому віддаленні їх у часі. Управління фінансовими ресурсами банків, варто здійснювати на основі структурно-логістичного підходу. Процес управління фінансовими ресурсами пропонуємо проводити у наступній послідовності (рис. 1.2).

Перший етап – формування інформаційної бази щодо фінансових ресурсів банку, що включає процес збору та обробки всієї фінансової звітності.

Другий етап – оцінка залучених і запозичених коштів, яку пропонується здійснювати на підставі одного з трьох методів: бухгалтерського – який ґрунтується на основі розрахунку певних груп коефіцієнтів (рентабельності, платоспроможності, ліквідності); вартісного – згідно з яким розраховується оптимальний розмір ціни за користування позиками та залученими коштами; підходу на основі принципу поверненості, який ґрунтується на розмежуванні коштів за ознакою потреби та механізмів їх повернення.

Третій головний етап управління фінансовими ресурсами – це їх оцінка. Цей етап дозволяє визначити забезпеченість банку фінансовими ресурсами.

На початку даного етапу управління фінансовими ресурсами здійснюється вибір методу оцінки фінансових ресурсів. Для цього застосовуються різноманітні методики проведення аналізу та оцінки фінансових ресурсів банківської установи.

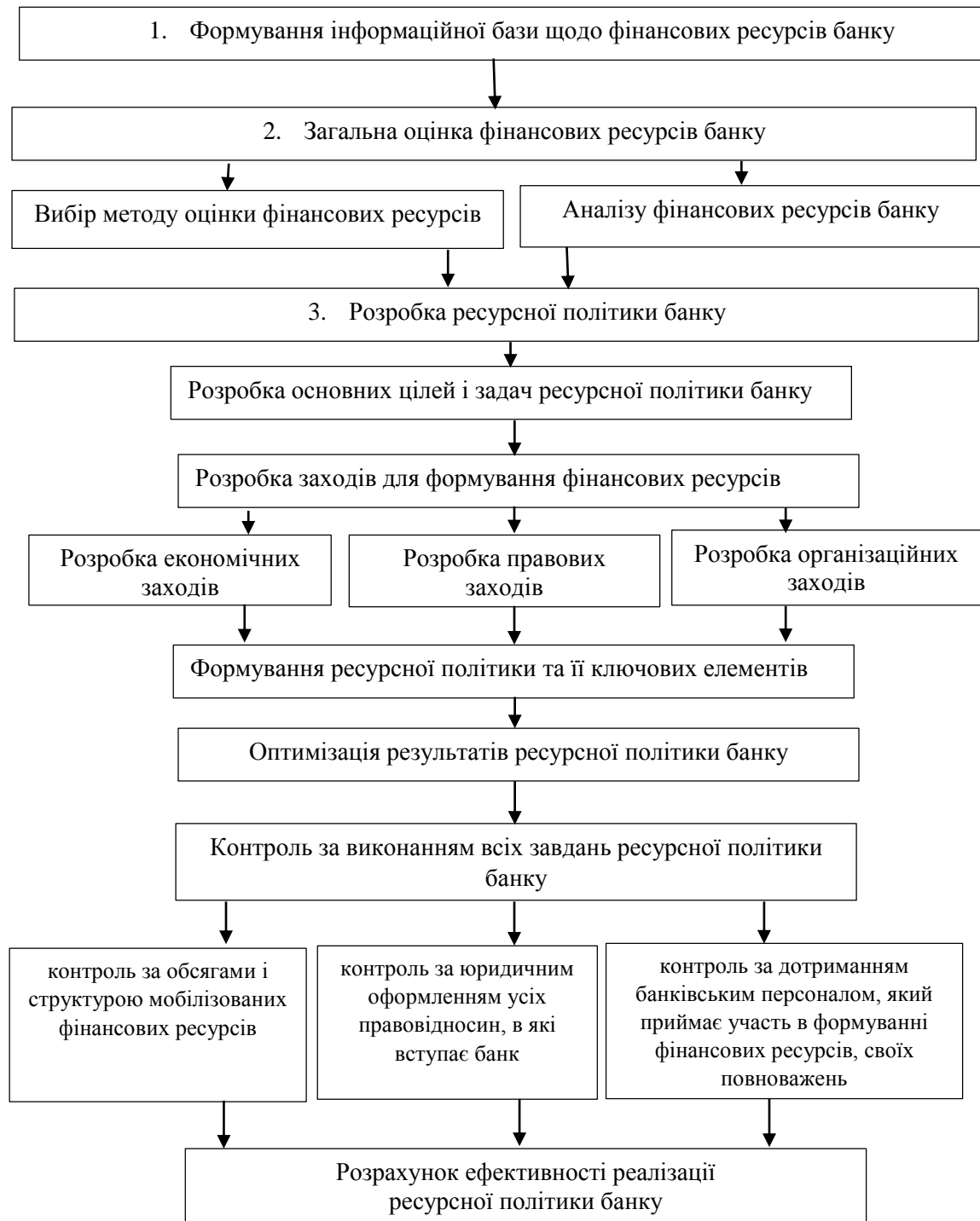

Рис. 1.2 – Процес управління фінансовими ресурсами банківської установи

Джерело: розроблено на основі [23, 32]

Розглянемо деякі із них які найбільш часто використовуються в сучасних банківських установах. Так, "система CAMELS оцінює ризики та надає

рейтингові оцінки за основними компонентами, а саме достатність капіталу банку, якість активів, ліквідність, чутливість до ринкового ризику" [40]. Експрес-оцінка роботи банку за методикою О.В. Буздаліна, "дає можливість чітко визначити недоліки в роботі банку і яка використовує показники поточної ліквідності, миттєвої ліквідності, максимального розміру ризику на одного позичальника, рентабельності капіталу, частки зобов'язань в сумарних пасивах, частки чистого прибутку в пасивах" [28].

У вищенаведених рейтингових методиках важливе місце займають показники ліквідності, рентабельності та які характеризують капітал банку, і є ключовими групами показників, які мають тісний зв'язок з логістичним підходом до управління фінансовими ресурсами банку.

Наступним етапом є проведення аналізу фінансових ресурсів банку, що здійснюється на підставі даних фінансової звітності та обраної методики розрахунку. Загальна оцінка фінансових ресурсів банківської установи завершуються визначенням рейтингової оцінка фінансових ресурсів у відповідності до обраної методики.

Четвертий етап. Розробка ресурсної політики банку, яка в свою чергу є основною частиною загальної банківської політики. "Ресурсна політика банку – це розроблення і практична реалізація банківською установою системи заходів з управління процесом мобілізації коштів суб'єктів ринку для формування необхідних за обсягами й структурою ресурсів банку та подальші дії щодо їхнього розширення або звуження з метою задоволення інтересів і потреб банку, його власників та кредиторів, а також і з урахуванням вимог регулюючих органів" [13].

Професор Дзюблюк О.В. вважає, що "ресурсну політику можна розглядати як сукупність економічних, правових та організаційних заходів, що їх здійснює банк для формування фінансових ресурсів" [17, с. 57]. Економічні заходи полягають у використанні певних інструментів і важелів впливу на економічну мотивацію поведінки суб'єктів ринку, які задіяні у формуванні фінансових ресурсів банківської установи. Правові заходи охоплюють юридичне

оформленім правовідносин банку із суб'єктами фінансового ринку, які задіяні у формуванні фінансових ресурсів при проведенні банком ресурсної політики. Організаційні заходи передбачають конкретну діяльність відповідних підрозділів банків з реалізації ресурсної політики у вигляді підготовки, прийняття та впровадження рішень у сфері формування та використанні фінансових ресурсів банку.

Формування оптимальної ресурсної політики викликає необхідність чіткого визначення основних стратегічних і тактичних цілей та завдань їх реалізації. Основними цілями ресурсної політики є: по-перше, мобілізація достатнього обсягу фінансових ресурсів банку, що є кількісним параметром. Саме від обсягу фінансових ресурсів, мобілізованих у різного роду пасиви, залежить можливість банківської установи здійснювати активні операції. Такими пасивами є насамперед власний капітал, а також кошти, залучені банками на різноманітні депозити (поточні рахунки суб'єктів господарювання, домашніх господарств, строкові депозити суб'єктів фінансового ринку), а також позичені ресурси, тобто міжбанківські кредити, операції РЕПО, випуск власних цінних паперів.

По-друге, забезпечення ліквідності та мінімізації витрат банківської установи, тобто якісні параметри. Мобілізація фінансових ресурсів потребує певних витрат зі сторони банку, тому що, задовольняючи свою потребу в додаткових фінансових ресурсах, банківська установа має враховувати інтереси своїх клієнтів, через відповідні виплати відсотків та дивідендів. Тобто, банківська установа має організувати свою діяльність так, щоби прибуток від розміщення мобілізованих фінансових ресурсів був більшим ніж витрати на їх залучення.

В процесі управління фінансовими ресурсами комерційний банк повинен вирішувати такі завдання:

- чітко організувати роботу працівників банку, які відповідають за операції з формування фінансових ресурсів та безпосередньо працюють з вкладниками і кредиторами банку;

- своєчасне реагування на зміну кон'юнктури фінансового ринку та визначення відповідних пріоритетних напрямків здійснення операцій із залучення фінансових ресурсів;
- виконувати вимоги НБУ щодо дотримання встановлених економічних нормативів;
- не допускати наявності в банку коштів, які не приносять доходу, крім тієї її частини, яка забезпечує формування обов'язкових резервів;
- підтримувати певне співвідношення між власними і залученими коштами. Надмірна наявність залучених коштів збільшує ризик і підвищує потенційну загрозу неплатоспроможності банку. Переважне формування банківських ресурсів за рахунок власного капіталу веде до втрати певною групою акціонерів контролю над банком, зниження рівня виплати дивідендів та ринкової вартості акцій;
- забезпечувати одержання банком прибутку за рахунок залучення якомога «дешевших» ресурсів;
- забезпечувати взаємозв'язок і взаємоузгодженість між депозитними операціями і операціями по видачі позик за їх строками та сумами;
- особливу увагу в процесі організації депозитних операцій приділяти строковим депозитам, які в найбільшій мірі забезпечують підтримку ліквідності балансу банку;
- постійно намагатись, щоб резерви вільних (не залучених в активні операції) коштів на депозитних рахунках були мінімальними (резерв вільних банківських ресурсів визначається як різниця між залишками коштів на поточних та інших депозитних рахунках і величиною позичкової заборгованості);
- здійснювати "заходи щодо розвитку банківських послуг і підвищенню якості обслуговування клієнтів, що буде сприяти залученню вільних грошових коштів" [12].

Визначивши цілі та завдання ресурсної політики, банківська установа може перейти до процесу її формування, який передбачає структурування

політики управління фінансовими ресурсами за елементами та створення її методологічної бази, а також створення умов для ефективного формування залучених фінансових ресурсів, за рахунок тимчасово вільних коштів суб'єктів фінансового ринку.

Ресурсна політика має складну структуру, елементи якої повинні слугувати основою для регламентації процесу мобілізації тимчасово вільних грошових коштів на фінансовому ринку. На нашу думку, серед ключових елементів ресурсної політики найдоцільніше виокремити наступні:

- розподіл функціональних обов'язків керівництва та персоналу банківської установи стосовно повноважень із розроблення ресурсної політики і прийняття конкретних рішень щодо мобілізації тих чи інших фінансових ресурсів;

- орієнтація діяльності банківської установи з приводу мобілізації фінансових ресурсів на різні сегменти фінансового ринку з урахуванням змін в економіці;

- граничний рівень витрат, прийнятний для банку в процесі реалізації операцій із мобілізації фінансових ресурсів, що визначається відповідним рівнем доходності активних операцій і досягається за допомогою здійснення процентної політики;

- "напрями організації контролю за діяльністю з мобілізації фінансових ресурсів у банківській установі з огляду на дотримання вимог центрального банку" [13].

Особливістю формування фінансових ресурсів є те, що їх нарощення не завжди може бути здійснено відповідно до бажань і потреб керівництва і акціонерів банківської установи, оскільки прийняття рішення про величину і час мобілізації ресурсів, за вимогами центрального банку, має певні обмеження. Також, необхідно визначити фактори, які обмежують дії банківської установи щодо створення фінансових ресурсів та певним чином впливають на обсяги, структуру фінансових ресурсів. Необхідність урахування цих факторів пов'язана з вивченням ринкової ситуації на макроекономічному рівні та особливостей

діяльності банку на мікрорівні для найадекватнішої оцінки перспектив формування, використання і нарощення фінансових ресурсів банку: власного капіталу та залучених і позичених ресурсів. Фактори які впливають на мобілізацію фінансових ресурсів можна поділити на дві групи.

До факторів зовнішнього впливу відносяться:

- міжнародні фактори: кон'юнктура міжнародних фінансових ринків; доступ банків України до кредитних ресурсів на міжнародних фінансових ринках;

- внутрішньодержавні фактори: кон'юнктура ринку кредитних ресурсів; кон'юнктура фондового ринку; кон'юнктура ринку нерухомості; податкове законодавство; інструментарій Національного банку України з регулювання депозитних операцій і операцій банків із запозиченням коштів в центральному та інших банках.

До факторів внутрішнього впливу відносяться: "доступ банку до міжнародних фінансових ринків, до коштів міжнародних фінансових організацій; доступ до національних фінансових ринків; доступ до коштів НБУ; участь банку у міжнародних платіжних системах; участь банку у внутрішньодержавних платіжних системах; географічне розташування філій банку; кількісна мережа філій банку; клієнтська база; види пасивних операцій, які здійснює банк; організація розрахункових та касових операцій з клієнтами; ведення кореспондентських рахунків банку" [25].

У сучасних умовах розвитку фінансового ринку ще однією важливою складовою ресурсної політики банку необхідно вважати визначення основних критеріїв її оптимальності, яка передбачає узгодження інтересів банку як суб'єкта фінансового ринку, клієнтів і персоналу. Також ресурсна політика банківської установи повинна забезпечувати оптимальне співвідношення ліквідності, дохідності й ризику. Розглянемо фактори, які впливають на ліквідність банківської установи з боку його фінансових ресурсів:

- розмір і структура власного капіталу банку;
- обсяги сформованих фондів (спеціальних і резервних) у складі

власного капіталу банку;

- обсяг і структура залучених ресурсів банку;
- рівень чутливості залучених фінансових ресурсів до зміни відсоткових ставок;
- диверсифікація фінансових ресурсів за різними факторами впливу на них;
- обсяг і структура позичених коштів на міжбанківському ринку.

Також, оптимальна ресурсна політика банку повна бути направлена на мінімізацію витрат на формування фінансових ресурсів та одночасно враховувати розмір процентних ставок на фінансовому ринку та потреби клієнтів. На обсяг і структуру фінансових ресурсів банківської установи також впливають різноманітні ризики. Керівництво банку повинно ретельно аналізувати вплив ризиків, оскільки їх дія може призвести до зменшення обсягу фінансових ресурсів або суттєво збільшити їх вартість. Тому ресурсна політика повинна орієнтуватися на мінімізацію ризиків які можуть негативно вплинути на формування фінансових ресурсів банку.

Підводячи підсумок, можна зазначити, що до загальних критеріїв оптимальності ресурсної політики банку можна віднести:

- обсяг сформованих фінансових ресурсів, що дає змогу забезпечити платоспроможність і фінансову стійкість банку на перспективу;
- оптимальність сформованих депозитного і кредитного портфеля, розглядаючи їх як сукупність вимог вкладників до банківської установи й вимог кредитора до позичальників, розподілених на основі критеріїв, що визначають ступінь ризику, прибутковість і ліквідність;
- диверсифікацію фінансових ресурсів, що дозволяє мінімізувати різні види ризиків;
- оптимальне співвідношення стабільних і нестабільних фінансових ресурсів. Оскільки в сучасних умовах підвищеного ризику дуже важливим є збільшення частки стабільних депозитів у складі залучених фінансових ресурсів банківської установи.

Завершальним етапом у процесі формування і реалізації ресурсної політики є контроль. Основними складовими даного етапу є:

- контроль за обсягами і структурою мобілізованих фінансових ресурсів. Стосовно власних ресурсів банку контроль необхідно поширювати на процеси формування і використання власного капіталу, здійснення усіх необхідних відрахувань до загальних і спеціальних резервів; щодо залучених банківських ресурсів, то контроль має відбуватися шляхом оцінки їхньої структури, рівня диверсифікованості, стабільності, витратності та дотримання показників ліквідності; в частині запозичених коштів контроль поширюється на можливі напрямки використання таких ресурсів;

- контроль за правильністю оформлення з точки зору юриспруденції усіх правовідносин, в які вступає банківська установа з акціонерами, вкладниками, клієнтами при мобілізації фінансових ресурсів;

- контроль за дотриманням банківським персоналом, який приймає участь в формуванні фінансових ресурсів, своїх повноважень, передбачених правилами розподілу функціональних обов'язків між працівниками банківської установи.

Слід зауважити, що важливими показниками, які характеризують фінансову стійкість окремої банківської установи, є обсяг і структура фінансових ресурсів. Тому, наскільки банківські установи приділятимуть увагу формуванню своїх фінансових ресурсів, залежатиме їх спроможність здійснювати кредитні та інші банківські операції та послуги. Для того щоб досягнути поставлені цілі банківським установам необхідно велике значення приділяти управлінню фінансовими ресурсами і безпосередньо розробці ефективної ресурсної політики. Це пов'язано з тим, що саме ефективне управління фінансовими ресурсами дає можливість банку досягнути оптимального співвідношення між двома протилежними складовими банківського бізнесу – прибутковістю та ліквідністю.

2 Оцінка системи управління ресурсами банківських установ

2.1 Аналіз ресурсів банківської системи України

Розвиток вітчизняної економіки характеризується підвищенням вимог до банківської системи, яка повинна стимулювати економічне зростання та підвищення конкурентоспроможності господарського комплексу в умовах поступової інтеграції у європейський простір. Це зумовлено функціональною роллю банківських установ як провідних фінансових посередників, що забезпечують переміщення фінансових ресурсів між окремими регіонами, галузями господарства та суб'єктами економіки з метою задоволення їх потреб та запитів.

Достатній обсяг та збалансованість фінансовими ресурсами банків є важливою передумовою їх прибутковості, підтримки достатньої ліквідності та довіри з боку учасників фінансового ринку. Забезпеченість фінансовими ресурсами сприяє підвищенню можливостей банківських установ у задоволенні поточних та інвестиційних потреб юридичних і фізичних осіб у додаткових фінансових ресурсах. Водночас у сучасних умовах розвитку фінансового ринку України помітно загострилися проблеми формування та використання ресурсів банків.

В останні роки другий рівень вітчизняної банківської системи як невід'ємної і найголовнішої із структур ринкової економіки, яка постачає грошові ресурси в усі сфери національного господарства, зазнав тотальних втрат кількісного складу, що стало наслідком негативного впливу цілої низки проблем соціально-економічного та політичного характеру, зокрема: відсутність реального реформування економічного сектору країни та низькі темпи ринкової трансформації й реструктуризації реального сектору економіки; наявність

адміністративного впливу на діяльність окремих банків; непрозорий фінансовий стан значної частини суб'єктів господарювання, низька платіжна дисципліна; надмірний податковий тиск; недостатній захист прав кредиторів на законодавчому рівні [29]. Зауважимо також, що гальмування розвитку банківської системи спричинюється проблемами, які носять суто внутрішньосистемний характер, а саме: недостатній рівень капіталізації банків; відсутність ефективних механізмів та інструментів управління ризиками; низька рентабельність активів банків; низький рівень банківського контролю, менеджменту та корпоративного управління [15]. Причини які окреслені вище неминуче позначаються і на використанні проблем у сфері формування фінансових ресурсів банків.

Необхідно відмітити, що кількість банківських установ в Україні зменшується з кожним роком і найбільше зменшення кількості банків відбулось у 2016-2017 роках, саме в цей період їх кількість зменшилось з 96 до 82. Однак при зменшенні кількості банківських установ, обсяг забезпечення фінансовими ресурсами банків з кожним роком зростає.

Звернемо увагу на те, що за період з 2017-2019 роки кількість банків з іноземним капіталом також знизилася з 39 до 35, що є негативною тенденцією для вітчизняного банківського сектору (рисунок 2.1). На нашу думку, така ситуація на банківському ринку відбувається через те, що наслідки фінансової кризи досі впливають негативно на розвиток банківської системи країни, а також за відсутністю перспектив розвитку економіки.

Незважаючи на деяке збільшення загальної суми фінансових ресурсів вітчизняних банківських установ протягом 2016–2019 років (на 18,74%) переважно за рахунок поступового збільшення розміру власного капіталу (на 72,5%), оцінювати таку тенденцію позитивно поки, що зарано. Оскільки нарощування капіталізації переважної більшості українських банківських установ було досягнуто шляхом отримання коштів з переоцінки основних засобів, надходження раніше не сплачених відсотків, залучення коштів на умовах субординованого боргу.

Рис. 2.1 – Динаміка пасивів та кількості банків в Україні

протягом 2016–2019 років

Джерело: систематизовано на основі [44]

З таблиці 2.1 видно, що найбільшу частку фінансових ресурсів банків займають зобов'язання, які з кожним роком зростають. Так, у 2019 році вони мали найбільшу тенденцію до збільшення порівняно з попереднім роком – на 72184 млн. грн або на 5,9%. Ця тенденція є позитивним явищем і свідчить про те, що банки залучають більше депозитів юридичних та фізичних осіб.

Таблиця 2.1 – Динаміка фінансових ресурсів банків України за 2016-2019 роки

У мільйонах гривень

Показник	Роки				Відхилення абсолютне (+, -)		
	2016	2017	2018	2019	2017 від 2016р	2018 від 2017р	2019 від 2018
Власний капітал	116434,4	157363,5	145741,2	200854,4	+40929,1	-11622,3	+55113,2
Зобов'язання (залучений та позичковий капітал)	1142209,2	1190513,1	1221421,4	1293605,6	+48303,9	+30908,3	+72184
Всього	1258643,6	1347876,6	1367162,6	1494460	+89233,0	+19286	+127297,4

Джерело: систематизовано на основі [44]

Унаслідок їхнього нарощення частка коштів населення та бізнесу в зобов'язаннях зросла за рік на 5,4 в. п. до 83,3%, що було історично найвищим показником. "Наприкінці року сезонно скоротилися кошти бюджетів, а частина міжбанківських зобов'язань була погашена іноземними банками. Валовий

зовнішній борг банків зменшувався упродовж усього періоду" [44].

Що стосується власного капіталу банківської системи впродовж розглянутого періоду, то його динаміка є нестабільною, у 2017 році порівняно з 2016 роком він збільшувався на 48303,9 млн грн, а у 2018 році зменшився на 11622,3 млн грн, і у 2019 році він становив найбільше значення за всі аналізовані роки – 200854,4 млн. грн.

Проаналізуємо динаміку власних фінансових ресурсів вітчизняних банків за 2016-2019 роки (таблиці 2.2).

Таблиця 2.2 – Динаміка власного капіталу банків України за 2016-2019 роки

У мільйонах гривень

Складові	Роки				Відхилення абсолютне (+, -)		
	2016	2017	2018	2019	2017 р. від 2016 р.	2018 р. від 2017 р.	2019 р. від 2018 р.
Непокритий Статутний капітал	311744,8	488217,6	467441,7	469536,3	+176472,8	-20776	+2095
Емісійні різниці	20297,9	13026,3	14092,5	14095,2	-7271,6	+1066	+3
Незареєстрований статутний капітал	117427,3	10335,0	930,2	1175,9	-107092,3	-9405	+246
Інший додатковий капітал	821,8	6405,2	6377,3	-117,6	+5583,4	-28	-6495
Резерви та інші фонди банку	12304,8	17447,9	19151,2	21716	+5143,1	+1703	+2565
Резерви переоцінки	23169,6	23066,1	16352,0	21132,6	-103,5	-6714	+4781
Непокритий збиток	-369331,8	-401134,6	-378603,8	-326684	-31802,8	+22531	+51920
Всього	116434,4	157363,5	145741,2	200854,5	+40929,1	-11622	+55 113

Джерело: систематизовано на основі [44]

З таблиці 2.2 видно, що основною складовою власного капіталу є статутний капітал. Статутний капітал значно збільшився у 2017 і 2018 роках і це пов'язано зі збільшенням мінімальних вимог до розміру статутного капіталу з 17 червня 2016 року. У 2019 році статутний капітал зменшився на 20776 млн. грн., причиною цієї тенденції стало зменшення кількості банків на банківському ринку, а регулятивний капітал зріс на 10,3%. Рівень адекватності капіталу загалом у системі залишався вищим, ніж мінімально необхідний обсяг. Середне

значення достатності регулятивного капіталу зараз становить 19,4%, основного – 13,6% [44].

Протягом всіх проаналізованих років у власному капіталі вітчизняних банків спостерігається непокритий збиток. Це є негативним явищем, однак необхідно зазначити, що непокритий збиток з кожним роком зменшується, а саме у 2018 році порівняно з 2017 роком він зменшився на 22531 млн грн, у 2019 році порівняно з 2018 роком на – 51920 тис грн. Таким чином у 2019 році даний показник має найменше значення – 326684 млн. грн.

Спостерігається також значний спад емісійних різниць банків у 2017 році, далі ця ситуація вирівнялась і цей показник тримається майже на одному рівні в подальші роки. Резерви переоцінки у 2018 і 2019 роках мають тенденцію до збільшення, що і пояснює збільшення власного капіталу у 2019 році.

Перейдемо до аналізу депозитного портфеля банків, який складається з залучених ресурсів, тобто депозитів юридичних і фізичних осіб (рисунок 2.2). Гривневі кошти суб'єктів господарювання за 2019 рік зросли на 19,5%. Найвищий приріст спостерігався у державних банках – 28,3%. Також значно збільшилися валютні кошти бізнесу – 48,4% (у доларовому еквіваленті). Стабільно високими темпами також зростали вклади населення. Гривневі кошти фізичних осіб за рік збільшилися на 17,5%. Укріплення національної валюти та низькі ставки за валютними депозитами дали змогу збільшити гривневі вклади. Валютні вклади населення зросли за рік на 15,4%. Рівень доларизації зобов'язань перед клієнтами протягом року знизився на 1,9 в. п. до 39,8% [44].

З рисунка 2.2 видно, що кошти фізичних і юридичних осіб мають тенденцію до збільшення і їх частка в загальній сумі коштів депозитного портфеля банків України складає майже порівну, приблизно по 50% від усього. Дана ситуація є позитивною і пояснюється тим, що у населення зростають доходи і піднімається довіра до банківської системи. Також, варто зазначити, що в структурі депозитного портфеля вітчизняних банківських установ, більшу частку залучених депозитів займають короткострокові або безстрокові депозити. Ця обставина несе негативну оцінку ресурсного потенціалу банків України, оскільки це не дозволяє їм вкладати їх на довгостроковий термін.

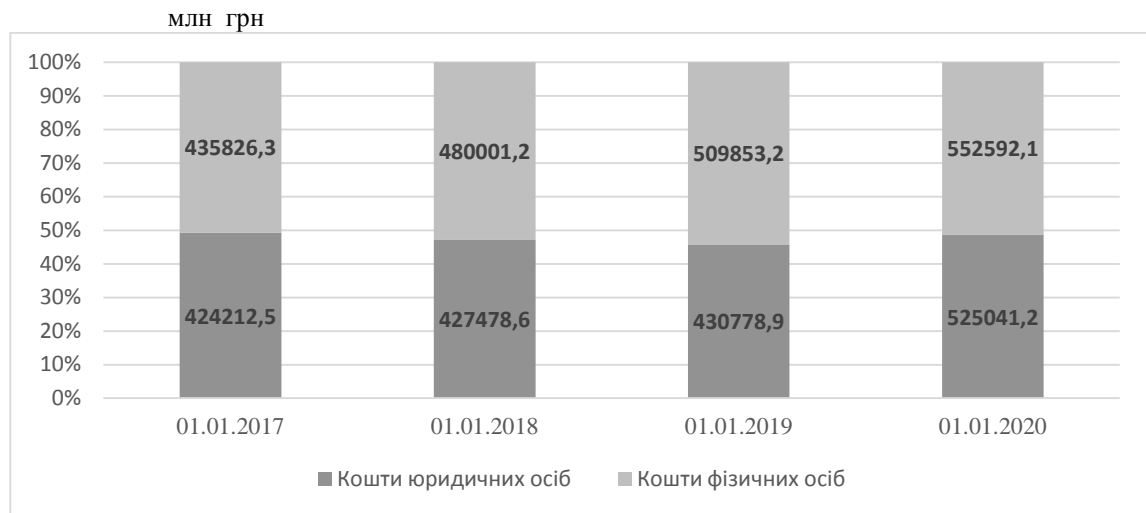

Рис. 2.2 – Динаміка структури депозитного портфеля банків України за 2016–2019 роки

Динаміка структури зобов'язань банківських установ України наведено в таблиці 2.3. Як вже зазначалося вище, переважну частину фінансових ресурсів банківських установ становлять залучені та позикові кошти, які в сукупності становлять зобов'язання, від належного управління якими, тобто від достатності сформованих обсягів та виваженості щодо напрямків розміщення, залежить в першу чергу прибутковість та платоспроможність банківських установ.

Таблиця 2.3 Динаміка зобов'язань комерційних банків України за 2016-2019 роки

У мільйонах гривень

Складові	Роки				Відхилення абсолютне (+,-)		
	2016	2017	2018	2019	2018 р. від 2017 р.	2019 р. від 2018 р.	2020 р. від 2019 р.
Кошти, отримані від НБУ	36837,8	28143,8	23218,4	7824,9	-8694,0	-4 925,4	-15393,5
Кошти банків	88769,7	61090,3	50349,5	30294,0	-27679,4	-10740,8	-20055,5
Кошти клієнтів (юридичних та фізичних осіб)	854832,1	929567,8	963044,8	1097557,0	+74735,7	+33 477,0	+134512,2
Боргові цінні папери, емітовані банком	3003,8	173,0	501,3	439,6	-2830,8	+328,3	-61,7
Інші залучені кошти	108943,4	110749,4	116271,6	77934,4	+1806,0	+5 522,2	-38337,2
Субординований борг	25512,7	14837,9	14865,9	11708,2	-10674,8	+28,0	-3157,7
Інші зобов'язання	24309,7	45950,9	7841,1	13632,2	+21641,2	-38109,8	+5791,1
Всього	1142209,2	1190513,1	1221421,4	1293605,6	+48303,9	+30908,3	+72184,2

З таблиці видно, що за аналізований період запозичені ресурси зменшились по багатьох джерелам формування, крім коштів клієнтів. Також, ми спостерігаємо значне послаблення залежності вітчизняних банків від централізованого фінансування, тобто від коштів НБУ. Причиною такого зниження є те, що банки за аналізований період залучили більший обсяг депозитів від юридичних і фізичних осіб.

Необхідно зазначити, що кошти банків які мають вагому частку в запозичених ресурсах з кожним роком зменшуються. Найбільше зниження даних ресурсів спостерігалось у 2017 році у сумі - 36837,8 млн грн, а в загальному якщо порівнювати 2016 рік з 2019 роком то кошти банків зменшились більше ніж в 4,7 рази або на 29012,9 млн грн, це насамперед пояснюється недовірою на міжбанківському рівні до банківської системи України і зменшенням боргових цінних паперів, емітовані банками.

Стаття «Інші зобов'язання» має найбільше значення у 2017 році, далі вони знижуються за рахунок зменшення кредиторської заборгованості. Субординований борг також має тенденцію до зниження у 2019 році порівняно з 2016 роком і знизився на 13804,5 млн грн, так як є дуже ризиковим інструментом на банківському ринку.

Виконаний аналіз засвідчує, що комерційні банки України упродовж 2016-2019 років були забезпечені достатнім розміром власного капіталу для проведення активних операцій з урахуванням ризиків, характерних для різноманітних видів банківських операцій особливо під час фінансової нестабільності на банківському ринку.

Проаналізуємо основні показники управління власним капіталом банків України за 2016-2019 роки (таблиця 2.4).

Як видно з таблиці 2.4, спостерігається позитивна динаміка в управлінні власним капіталом вітчизняних банків, яка свідчить про посилення захисної функції банківського власного капіталу щодо активів, оскільки значення показника адекватності регулятивного капіталу відповідають нормативному значенню (не менше 10%) протягом всього аналізованого періоду. В свою чергу

рентабельність власного капіталу у 2016 році має низьке значення (– 168,04%), що пояснюється різким зменшенням прибутків банків України. В подальших роках рентабельність власного капіталу має тенденцію до збільшення.

Таблиця 2.4 – Показники стану управління власним капіталом банків України за 2016-2019 роки

Показники	Роки				Відхилення абсолютне (+,-)		
	2016	2017	2018	2019	2017 р. від 2016 р.	2018 р. від 2017 р.	2019 р. від 2018 р.
Достатність (адекватність) регулятивного капіталу,%	12,37	16,10	16,18	19,66	+3,73	+0,08	+3,48
Співвідношення регулятивного капіталу та зобов'язань	0,096	0,097	0,103	0,116	+0,001	+0,01	+0,01
Співвідношення регулятивного капіталу та власного капіталу	0,942	0,736	0,865	0,748	-0,21	+0,13	-0,12
Співвідношення статутного капіталу та власного капіталу	2,677	3,103	3,207	2,338	+0,43	+0,10	-0,87
Співвідношення статутного капіталу та загальних активів	0,248	0,362	0,241	0,236	+0,11	-0,12	-0,01
Мультиплікатор капіталу	10,810	8,565	9,329	7,435	-2,25	+0,76	-1,89
Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів	0,093	0,117	0,107	0,134	+0,02	-0,01	+0,03
Рентабельність власного капіталу,%	-168,04	-16,33	14,67	33,45	+151,71	+31,00	+18,78
Рентабельність активів ,%	-12,60	-1,93	1,69	4,26	+10,67	+3,62	+2,57

Зміна мультиплікатора капіталу банку за 2016-2019 роки показує максимальну здатність банку залучити депозити і видавати кредити, свідчить про зменшення величини активів яку повинна забезпечувати кожна гривня власного капіталу. Дана тенденція до зниження є позитивною, адже свідчить про зниження ступеня ризику банкрутства банків України.

Співвідношення регулятивного капіталу та зобов'язань за аналізований період відповідають рекомендованим межах (0,50 - 1,00) це пояснюється тим, що банки забезпечені власними ресурсами які приносять їм дохід.

Співвідношення статутного капіталу та власного капіталу більше за

рекомендовані значення (0,15-0,50), а це означає, що за досліджувані роки виконання функцій банківськими ресурсами забезпечувалось за рахунок коштів засновників.

Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів збільшується з кожним роком, він має становити не менше 10% це означає, що з 2017 року банки здатні покривати ризики власним капіталом при здійсненні активних операцій.

Співвідношення регулятивного капіталу та зобов'язань знаходиться в рекомендованих значеннях (не менше 10%), що означає достатність власних коштів банків для виконання зобов'язань перед вкладниками та кредиторами.

Збиткова діяльність вітчизняних банківських установ упродовж 2016-2017 років неминуче позначилась на показниках рентабельності власного капіталу та активів. Рентабельність активів має негативне значення у 2016 і 2017 роках це пояснюється великими збитками які понесли банки, але в подальшому цей показник зростає і становить рекомендовані норми (не менше 1%). Ця тенденція до збільшення означає, що банки ефективно використовують наявні ресурси.

В цілому можемо зробити висновок про значне поліпшення стану управління власним капіталом вітчизняних банківських установ здебільшого завдяки зусиллям їх засновників. Тому тенденції, що намітилися, дають підстави сподіватися на подальші позитивні зміни щодо ефективного управління даною складовою банківських ресурсів в майбутньому.

На сучасному етапі відбувається зміна структури залучених ресурсів через недовіру населення до банківської системи, збіднілість населення та кризу в країні. Щодо запозичених ресурсів, то через погіршення оцінок фінансового стану банків значно знизилася активність на міжбанківському ринку. Через кризу довіри на міжбанківському ринку багато кредитних ліній були практично закриті, майже припинилося взаємне кредитування банків, помітно знизився перетік грошей між фінансовими інститутами [42].

Основним і найбільшим кроком до удосконалення формування фінансових ресурсів банків є збільшення довіри до банківської системи загалом з боку домашніх господарств, що забезпечить збільшення залучених коштів на

довгостроковий період, а також довіри іноземних інвесторів, що може дати доступ до запозичення дешевших фінансових ресурсів. Також важливою складовою ефективного формування фінансових ресурсів залишається удосконалення маркетингових заходів, управління відсотковою політикою та розвиток новітніх банківських послуг.

2.2 Аналіз фінансово-господарської діяльності АТ «Державний ощадний банк України» у 2017-2019 роках

АТ «Державний ощадний банк України» є правонаступником Державного спеціалізованого комерційного ощадного банку України, зареєстрованого Національним банком України – 31 грудня 1991 року за №4. Відкрите акціонерне товариство «Державний ощадний банк України» було утворене відповідно до Розпорядження Президента України №106 від 20 травня 1999 року та Постанови Кабінету Міністрів України №876 від 21 травня 1999 року шляхом перетворення Державного спеціалізованого комерційного ощадного банку України в Державний ощадний банк України у формі відкритого акціонерного товариства. 5 червня 2019 року Кабінетом Міністрів України прийнято постанову №568 «Питання акціонерного товариства «Державний ощадний банк України», яка набрала чинності 10 липня 2019 року, відповідно до якої змінено тип публічного акціонерного товариства «Державний ощадний банк України» з публічного на приватне та перейменовано його в акціонерне товариство «Державний ощадний банк України».

Банком, відповідно до Зasad стратегічного розвитку державного банківського сектору, за участю міжнародної консалтингової компанії, яка входить до так званої «Великої трійки», розроблено проект Стратегії розвитку АТ «Ощадбанк» на 2018-2022 роки, яку схвалено рішенням Правління Банку та Кабінетом Міністрів України, що розкриває питання комерційних

пріоритетів, бізнес-цілей, операційної трансформації банку на період до 2022 року та встановлює цільові показники ефективності, капіталізації, динаміки розвитку. У 2019 році відбулося оновлення складу наглядової ради АТ «Ощадбанк», а саме наглядова рада складається з дев'яти членів, з яких шість є незалежними, а три – представниками держави.

Станом на 31 грудня 2019 та 2018 років 100% акцій АТ «Ощадбанк» належали державі, а також банк не є учасником Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, оскільки усі його вклади фізичних осіб гарантовано державою.

24 вересня 2019 року міжнародне рейтингове агентство Fitch Ratings підвищило довгостроковий рейтинг АТ «Ощадбанк» у іноземній та національній валюті з В- до В з позитивним прогнозом.

АТ «Ощадбанк» належить до системно важливих банків України, посідає перше місце за обсягом чистого кредитного портфеля та друге місце серед банків України за розміром активів, а також є найбільшим в Україні за пасивами в корпоративному секторі та другим за пасивами в роздрібному секторі. Також даний банк є найбільшим банком в Україні за кількістю відділень і другий за розмірами інфраструктури карткового бізнесу (кількість банкоматів та платіжних терміналів).

Робоча мережа АТ «Ощадбанк» у 2019 році нараховувала 2343 установи, у тому числі 24 регіональні управління та 2319 територіально відокремлених безбалансових відділень. Також банк послідовно модернізує мережу своїх відділень, поступово збільшуючи кількість відділень нового формату. Ще один зріз трансформування мережі – це закриття неефективних відділень та переміщення відділень до більш привабливих для розвитку бізнесу локацій. Таким чином у 2019 році було скорочено 287 неефективних відділень.

Відповідно до своєї бізнес-моделі АТ «Ощадбанк» є універсальним банком, який надає пріоритетне значення розширенню роздрібного, мікро-, малого та середнього бізнесу (ММСБ), утримуючи при цьому міцні позиції за напрямом корпоративного бізнесу.

У 2019 року розподіл активів АТ «Ощадбанк» є наступним: 46% –

інвестиційний портфель (переважно цінні папери); 26% – кредитний портфель; 28% – інші активи. Кредитний портфель представлено насамперед заборгованістю корпоративних клієнтів – 80%, а також фізичних осіб – 12% та клієнтів ММСБ – 8%. Портфель строкових депозитів на 83% складається з коштів фізичних осіб, на 11% – з коштів клієнтів ММСБ та на 6% – з коштів клієнтів корпоративного бізнесу. Більша частина процентних доходів АТ «Ощадбанк» формується за рахунок кредитів, наданих юридичним особам, та інвестицій у цінні папери.

Оскільки АТ «Ощадбанк» є універсальним банком, то він пропонує клієнтам широкий спектр банківських продуктів та послуг, а саме до основних продуктів роздрібного бізнесу належать:

- строкові депозити, зарплатні проекти, пенсійні й соціальні рахунки та дебетові картки – пасивні продукти;
- споживче та іпотечне кредитування, автокредитування, кеш-кредити, кредитні картки, участь у державних програмах зі стимулювання енергоефективності – активні продукти;
- продукти, що генерують комісійний та торговий дохід. це платежі населення, внутрішні та міжнародні перекази, оренда банківських індивідуальних сейфів, операції з обміну валют, операції з банківськими металами;
- додаткові сервіси – система дистанційного обслуговування «Ощад 24/7».

Аналіз фінансового стану АТ «Ощадбанку» за підсумками 2017-2019 років дає можливість стверджувати, що банк послідовно дотримується вектора розвитку, заданого стратегією розвитку банку на період до 2022 року включно.

Клієнти АТ «Ощадбанк» мають доступ до найсучасніших банківських сервісів – web-банкінгу, mobile-банкінгу, SMS-банкінгу, цілодобового Контакт-центру. Такі сучасні послуги, як mobile- та web-банкінг «Ощад 24/7», надають широкі можливості управління своїми фінансами клієнтів даного державного банку.

Аналізуючи діяльність АТ «Ощадбанк» за 2017-2019 роки, насамперед потрібно зупинитись на показниках активів банку, зобов'язаннях та фінансових результатах. Для оцінки фінансово-господарської діяльності АТ «Ощадбанк» було проведено горизонтальний та вертикальний аналіз активів балансу за 2017-2019 роки (таблиці 2.5 – 2.6).

Таблиця 2.5 – Динаміка активів АТ «Ощадбанк» за 2017-2019 роки

Показники	Сума, тис. грн			Абсолютне відхилення, тис. грн		Темп зростання (спаду), %	
	2017	2018	2019	2018/2017	2019/2018	2018/2017	2019/2018
1	2	3	4	5	6	7	8
Грошові кошти та їх еквіваленти	12284730	10634527	36723642	-1650203	+26089115	86,57	345,32
Фінансові активи, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	21767424	41591932	38578398	+19824508	-3013534	191,07	92,75
Кошти в інших банках	16732798	10008487	18269802	-6724311	+8261315	59,81	182,54
Кредити та заборгованість клієнтів	74502538	67543176	65168344	-6959362	-2374832	90,66	96,48
Цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	72901636	57161708	38228273	-15739928	-18933435	78,41	66,87
Цінні папери, які обліковуються за амортизованою собівартістю	25202757	17836599	36809511	-7366158	+18972912	70,77	206,37
Інвестиції в асоційовані й дочірні компанії	24800	24800	24800	-	-	-	-
Інвестиційна нерухомість	-	796869	809070	+796869	+12201	-	101,53
Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток	294694	267324	270256	-27370	+2932	90,71	101,09
Відстрочений податковий актив	25586	269730	155054	+244144	-114676	1054,21	57,48

Закінчення табл. 2.5

1	2	3	4	5	6	7	8
Основні засоби та нематеріальні активи	7614578	8953527	9965799	+1338949	+1012272	117,58	111,30
Інші фінансові активи	1067489	1449346	3575922	+381857	+2126576	135,77	246,73
Інші активи	1822016	1892606	2286754	+70590	+394148	103,87	120,83
Усього активів	234241046	218430631	250865625	-15810415	+32434994	93,25	114,85

Джерело: систематизовано на основі [30; 41; 44]

Наразі, коли пандемія коронавірусної інфекції чинить негативний вплив на економічну діяльність у світі й зокрема в Україні, банківський сектор також відчуває труднощі і безпосередньо АТ «Ощадбанк». Обмеження, з якими зіткнулися вітчизняні суб'єкти господарювання, призводять до зниження ділової активності та платоспроможності, обмеження економічних зв'язків між підприємствами, відтоку капіталу з країн, що розвиваються, зменшення попиту на продукцію тощо. Все це негативно позначається і на показниках АТ «Ощадбанк». Зниження ліквідності та прибутковості суб'єктів господарювання негативно впливають на якість обслуговування позичальниками кредитної заборгованості. Коли позичальники зазнають об'єктивних труднощів з обслуговуванням кредитів, то АТ «Ощадбанк» вживає заходів з реструктуризації заборгованості.

Не дивлячись на всі вище перераховані проблеми АТ «Ощадбанк» завдяки обраній стратегії розвитку, зберігає провідні позиції серед основних конкурентів і продовжує якісне обслуговування клієнтів як універсальний сучасний банк із міжнародним рівнем надання послуг.

Проаналізувавши дані таблиці 2.5 можна зробити висновок, що активи АТ «Ощадбанк» у 2018 році порівняно з 2017 роком знизилися на -15810415 тис. грн або на 6,75%, а у 2019 році порівняно з 2018 роком зросли на 32434994 тис. грн або на 14,85%.

У 2018 році зниження загальної суми активів спостерігається за рахунок наступних статей: «Кошти в інших банках» на 6724311 тис. грн або на 49,19%, «Цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід» на 15739928 тис. грн або на 22,59%, «Кредити та заборгованість клієнтів» - на 6959362 тис. грн або на 8,44%, а також за рахунок статті «Цінні папери, які обліковуються за амортизованою собівартістю» - на 7366158 тис. грн або на 29,01%. Зростання загальної суми активів АТ «Ощадбанк» у 2019 році порівняно з 2018 роком спостерігається найбільше за рахунок статей: «Грошові кошти і їх еквіваленти» на 26089115 тис. грн або на 245,32% та «Цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід» - на 18933435 тис. грн або на 33,13%.

Оскільки найбільшу частку активів АТ «Ощадбанк» займають кредити та заборгованість клієнтів, то розглянемо динаміку зміни суми активів та наданих кредитів в даному банку за 2017-2019 роках за допомогою рисунку 2.3.

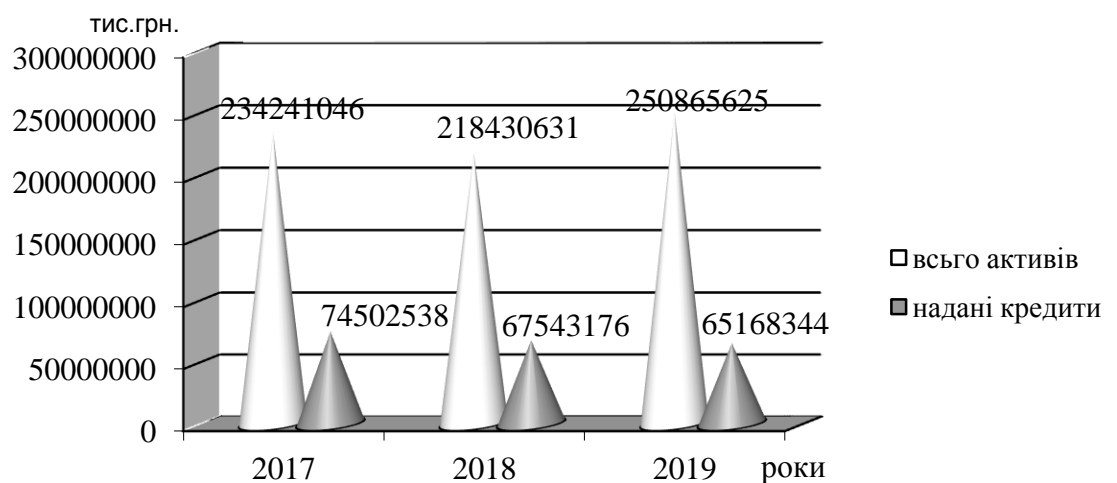

Рис. 2.3 – Динаміка активів та кредитного портфеля АТ «Ощадбанк» за 2017-2019 роки

Джерело: систематизовано на основі [30; 41; 44]

З рисунка 2.3 видно, що протягом всього аналізованого періоду спостерігається зменшення кредитного портфеля банку. У 2018 році порівняно з

2017 роком спостерігається зменшення суми «Кредитів та заборгованість клієнтів» на 6959362 тис. грн або на 9,34%, і у 2019 році порівняно з 2018 роком – на 2374832 тис. грн або на 3,51%. Так само змінюється загальна сума активів, тобто у 2018 році порівняно з 2017 роком зменшується, а у 2019 роком порівняно з 2018 роком зростає.

На кінець 2018 року кредити, надані клієнтам, що прострочені більше ніж 90 днів, становили 68613182 тис. грн, що складало 52% загальної суми кредитів клієнтів до вирахування резервів під очікуванні кредитні збитки. Необхідно також зазначити, що в цю суму входять також кредити, надані даним банком клієнтам Кримського республіки і які становлять 24240414 тис. грн. Тому якщо не враховувати кредити, надані клієнтам Кримського республіканського управління, то кредити, прострочені більше 90 днів, становили 41%. АТ «Ощадбанк» робить усе, щоб значна частина кредитів, наданих клієнтам (крім кредитів, наданих клієнтам Кримського республіканського управління та клієнтам відділень Луганського та Донецького регіонального управління), які прострочені більше ніж 90 днів, будуть погашені за рахунок власних надходжень позичальників або реалізації застави по цим кредитам. Це можливе за рахунок того, що значна частина прострочених кредитів юридичних осіб забезпечена надійною і ліквідною заставою, та надана підприємствам, які мають потенціал відновити власну прибутковість і платоспроможність.

Тому одним із пріоритетів для АТ «Ощадбанк» поки що залишається вирішення проблеми непрацюючих кредитів (NPL). У 2019 році у АТ «Ощадбанк» обсяг непрацюючих кредитів скоротився на 21%, це говорить про те, що він досягнув найбільших успіхів за темпами зменшення NPL серед вітчизняних державних банків. Також АТ «Ощадбанк» лідирує за обсягами погашення проблемної заборгованості у 2019 році – загальний обсяг погашень становив 3,7 млрд грн, або 57% від загального обсягу погашення NPL, отриманого чотирма державними банками.

Необхідно також зазначити, що АТ «Ощадбанк» залишається найбільш активним «користувачем» Закону України «Про фінансову реструктуризацію»,

який надає вітчизняним банкам ефективний інструментарій для врегулювання проблемної заборгованості юридичних осіб. В рамках цього закону АТ «Ощадбанк» у 2019 році провів реструктуризацію на загальну суму 9 млрд грн. Також для захисту своїх інтересів банк активно використовує судові механізми, за допомогою яких у 2019 році отримано судових рішень на користь банку на загальну суму 11,6 млрд грн.

Проаналізуємо структуру активів АТ «Ощадбанк» за 2017-2019 роки (таблиця 2.6).

Таблиця 2.6 – Структура активів АТ «Ощадбанк» за 2017-2019 роки

Статті активу	Питома вага, %			Зміна питомої ваги	
	2017	2018	2019	2018/2017	2019/2018
Грошові кошти та їх еквіваленти	5,24	4,87	14,63	-0,70	+9,76
Фінансові активи, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	9,29	19,04	15,37	+8,47	-3,67
Кошти в інших банках	7,14	4,58	7,28	-2,87	+2,7
Кредити, що надані юридичним та фізичним особам	31,81	30,92	25,97	-2,98	-4,95
Цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	31,12	26,17	15,23	-6,72	-10,94
Цінні папери, які обліковуються за амортизованою собівартістю	10,76	8,17	14,67	-3,15	+6,5
Інвестиції в асоційовані й дочірні компанії	0,01	0,01	0,01	-	-
Інвестиційна нерухомість	-	0,36	0,32	+0,34	-0,04
Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток	0,13	0,12	0,11	-0,02	-0,01
Відстрочений податковий актив	0,01	0,12	0,06	+0,11	-0,06
Основні засоби та нематеріальні активи	3,25	4,1	3,97	+0,57	-0,13
Інші фінансові активи	0,46	0,66	1,42	+0,16	+0,76
Інші активи	0,78	0,87	0,91	+0,03	+0,04
Усього активів	100	100	100	-	-

Джерело: систематизовано на основі [41, 44]

Проаналізувавши структуру активів АТ «Державний ощадний банк України» за 2017-2019 роки видно, що найбільшу частку активів банку становлять «Кредити та заборгованість клієнтів», а саме у 2017 році – 31,12%, у

2018 році – 28,83%, у 2019 році – 25,97% . Дані показники свідчать про те, що частка кредитного портфеля АТ «Ощадбанк» в загальній сумі активів з кожним роком знижується, це пояснюється нестійким фінансовим станом в країні та пандемією коронавірусної інфекції яка чинить негативний вплив на економічну діяльність країни, що тягне за собою зниженням доходів населення і юридичних осіб, а це не дає можливості збільшувати обсяги кредитних операцій і розширювати коло клієнтів.

Але АТ «Ощадбанк» робить усе щоб збільшити частку кредитів в загальній сумі активів. Він активізує роботу у сфері роздрібного бізнесу та в сегменті мікро- малого і середнього бізнесу (ММСБ). За 2019 рік чистий кредитний портфель роздрібного бізнесу банку збільшився на 2,2 млрд грн. АТ «Ощадбанк» активно видає фізичним особам автокредити, іпотечні кредити. Також у 2019 році банк почав видавати кредити готівкою (кеш-кредити) та кредити на придбання автомобіля з пробігом. У 2019 році банк видав удвічі більше автокредитів, ніж у 2018 році, та посів друге місце на кредитному ринку за обсягами автокредитування з часткою ринку 20%, а це на 6% більше ніж у 2018 році. Також банк у 2019 році займав активну позицію стосовно іпотечного кредитування, кожний третій іпотечний кредит – це кредити від АТ «Ощадбанк». За 2019 рік було видано 11 тисяч кеш-кредитів, а це новий ринок для банку. АТ «Ощадбанк» займає друге місце (після АТ КБ «Приватбанк») серед вітчизняних банків за обсягами комісійного доходу роздрібного бізнесу, а також за кількістю активних платіжних карток та користувачів цифровими каналами обслуговування (сервіс «Ощад24/7»).

У 2019 році АТ «Ощадбанк» піднявся на 5 місце за обсягом чистих кредитів, які були виданні клієнтам мікро- малого і середнього бізнесу, при цьому чистий кредитний портфель ММСБ збільшився на 1,6 млрд грн. За 2019 рік клієнтам ММСБ видано 3,2 тис. кредитів на суму 4,3 млрд грн, з них –1,7 тис. кредитів на суму 548,6 млн грн у рамках програми мікрокредитування. Обсяг наданих кредитів клієнтам ММСБ галузі АПК збільшився порівняно з 2018

роком на 0,9 млрд грн і становив на кінець 2019 року 2,2 млрд грн. У 2019 році [30].

У 2019 році АТ «Ощадбанк» мав кредитний портфель в рамках спільних кредитних програм з Німецько-Українським Фондом (Фонд розвитку підприємництва), WNISEF (програма «Соціальне підприємство»), Європейським інвестиційним банком та Європейським інвестиційним фондом в розмірі 2,2 млрд грн, це говорить про те, що він активно продовжував фінансування бізнесу спільно з міжнародними фінансовими організаціями.

У 2019 році стаття активів «Фінансові активи, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток» знаходилась на другому місці в загальній сумі активів – 15,37%. Майже таке саме значення питомої ваги в загальній сумі активів (15,23%) має стаття «Цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід», тобто АТ «Ощадбанк» у 2017-2019 роках приділяв велике значення роботі з цінними паперами, оскільки кредитна діяльність з кожним роком знижує питому вагу в загальній сумі активів.

Проаналізуємо динаміку і структуру пасивів АТ «Ощадбанк» за 2017-2019 роки (таблиця 2.7). Оскільки пасиви за своєю суттю – це джерела формування активів, то їх величина за аналізований період змінювалась аналогічно до змін величини активів.

Пасиви АТ «Ощадбанк» протягом аналізованого періоду змінювалися не однозначно: у 2018 році порівняно з 2017 роком знизились на 15810413 тис. грн або на 6,75%, у 2019 році порівняно з 2018 роком зросли на – 32434993 тис. грн або на 14,85%.

АТ «Ощадбанк» є одним з лідерів вітчизняного банківського ринку за динамікою портфеля депозитів фізичних осіб з часткою ринку 23% у 2019 році. Банк в 2019 році утримав свої позиції на ринку (I місце на ринку пасивів юридичних осіб) та постійно працював над диверсифікацією клієнтської бази, передусім шляхом залучення нових клієнтів з приватного сектора економіки

(понад 500 нових клієнтів). Чистий кредитний портфель корпоративного бізнесу станом на кінець 2019 року становив 52,4 млрд грн [30].

Таблиця 2.7 – Динаміка пасивів АТ «Ощадбанк» за 2017-2019 роки

Статті пасивів	Сума, тис. грн			Абсолютне відхилення, тис грн		Темп зростання (спаду), %	
	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2018/ 2017	2019/ 2018	2018/ 2019	2019/ 2018
1	2	3	4	5	6	7	8
Зобов'язання							
Кошти отримані від НБУ	5000000	-	-	-5000000	-	-	
Кошти банків	8414105	6382454	4237333	-2031651	-2145121	75,85	66,39
Кошти клієнтів	148302247	151447721	198808733	+3145474	+47361012	102,12	131,27
Інші залучені кошти	34869093	34787028	18554034	-82065	-16232994	99,76	53,34
Відстрочені податкові зобов'язання	399909	399867	524848	-42	+124981	99,99	131,26
Резерви під зобов'язання	72010	311095	526697	+239085	+215602	432,02	169,30
Інші фінансові зобов'язання	2262359	3042747	4997516	+780388	+1954769	134,49	164,24
Інші зобов'язання	439427	637213	1201917	+197786	+564704	145,01	188,62
Субординований борг	2903463	2879790	2462640	-23673	-417150	99,18	85,51
Усього зобов'язань	202662613	199887917	231313718	-2774696	+31425801	98,63	115,72
Власний капітал							
Статутний капітал	43722720	49472840	49472840	+5750120	-	113,15	-
Незарєстрований статутний капітал	5750120	-	-	-5750120	-	-	-
Резервні та інші фонди банку	269992	269992	269992	-	-	100	100
Резерви переоцінки	3388281	2718934	3516892	-669347	+797958	80,25	129,34
Нерозподілений прибуток (Непокритий збиток)	-21552681	-33919051	-33707818	-12366370	+211233	157,38	99,37
Власний капітал	31578432	18542715	19551907	-13035717	+1009192	58,72	105,44
Усього зобов'язання та власний капітал	234241045	218430632	250865625	-15810413	+32434993	93,25	114,85

Джерело: систематизовано на основі [30, 41]

Зниження пасивів АТ «Ощадбанк» у 2018 році спостерігалось за рахунок – зниження сум за статтями «Кошти отримані від НБУ» на 5000000 тис. грн, «Кошти банків» – на 2031651 тис. грн або на 25,15% та зростання нерозподіленого збитку на суму 12366370 тис. грн або на 57,38%. У 2019 році порівняно з 2018 роком зростання суми пасивів спостерігалось за рахунок – зниження нерозподіленого збитку на суму 211233 тис. грн та зростання статті «Кошти клієнтів» - на 47361012 тис. грн або на 31,57%.

Негативним наслідком фінансової кризи є значна сума нерозподіленого збитку, який спостерігався протягом всього аналізованого періоду: у 2017 році – 21552681 тис. грн., у 2018 році – 33919051 тис. грн, у 2019 році – 33707818 тис. грн. А це значить, що протягом всього аналізованого періоду власний капітал банку зменшувався на суму нерозподіленого прибутку, що в свою чергу знижувало стабільність банку.

Протягом 2017-2019 років залучення коштів в банку відбувалося переважно за рахунок коштів клієнтів та інших залучених коштів.

Проаналізуємо фінансові результати АТ «Ощадбанк» за 2017-2019 роки (таблиця 2.8).

Таблиця 2.8 – Динаміка основних показників господарської діяльності АТ «Ощадбанк» за 2017-2019 роки

Показник	Сума, тис. грн			Абсолютне відхилення, тис грн		Темп зростання (спаду), %	
	2017	2018	2019	2018/ 2017	2019/ 2018	2018/ 2017	2019/ 2018
1	2	3	4	5	6	7	8
Доходи							
Процентні доходи	19740677	19344985	19058214	-395692	-286771	98,00	98,52
Процентні витрати (-)	-791296	-13894739	-13566574	-13103443	+328165	1755	97,63
Чистий процентний дохід/(Чисті процентні витрати)	5512504	5450245	5491640	-62259	+41395	98,87	100,75
Комісійні доходи	4001099	5307577	6443848	+1306478	+1136271	132,65	121,41
Комісійні витрати	-1302785	-1842092	-2240349	-539307	-398257	-141,40	121,61
Чистий комісійний дохід	2698315	3465484	4203499	+767169	+738015	128,43	121,29
Горговий результат	703880	-1720718	-194542	-2424598	+1526176	-244,46	11,30
Інші операційні доходи	160183	380094	493398	+219911	+113304	237,29	129,81

Закінчення табл. 2.8

1	2	3	4	5	6	7	8
Інші доходи	20985	88049	80 643	+67064	-286771	419,58	91,59
Всього доходів	9095866	7663155	10074638	-1432711	+328165	84,25	131,46
Витрати							
Відрахування до резервів	-1404495	-3605816	-123936	-2201321	+3481880	256,73	3,43
Адміністративні та інші операційні витрати	-7132826	11236200	9944385	+18369026	-1291815	157,53	88,50
Всього витрати	-8537321	-7630384	9820449	+906937	+17450833	89,38	-128,70
Фінансові результати							
Прибуток/(збиток) до оподаткування	558544	32771	254189	-525773	+221418	5,87	775,65
Витрати на податок на прибуток	21	-129468	-969	-129489	+128499	-616514	0,74
Прибуток/(збиток)	558523	162238	255158	-396285	+92920	29,05	157,27

Джерело: систематизовано на основі [30, 41]

Проаналізувавши дані таблиці 2.8 можна зробити наступні висновки:

- комісійні доходи банку протягом всього аналізованого періоду зростали, а саме у 2018 році порівняно з 2017 роком зросли на 32,65%, у 2019 році порівняно з 2018 роком – на 21,29%;
- процентні доходи у 2018 році порівняно з 2017 роком зменшились на 2%, а у 2019 році порівняно з 2018 роком так само знизилися на 1,84%;
- комісійними витратами у 2018 році порівняно з 2017 роком зросли на – 41,40%, а у 2019 році порівняно з попереднім роком зросли на 21,61%;
- чистий процентний дохід у 2019 році порівняно з 2018 роком несуттєво зріс на – 0,75%, а чистий комісійний дохід протягом всього аналізованого періоду постійно зростає;
- необхідно також відмітити, що адміністративні витрати у 2019 році порівняно з 2018 роком знизилися на 1291815 тис. грн, що позитивно вплинуло на фінансові результати банку.

Протягом 2017-2019 років не дивлячись на нестійкий фінансовий стан в країні та проблеми які викликані пандемією, банк працював з позитивним фінансовим результатом: у 2017 році – 558523 тис. грн, у 2018 році – 162238 тис. грн, у 2019 році – 255158 тис. грн (рисунок 2.4).

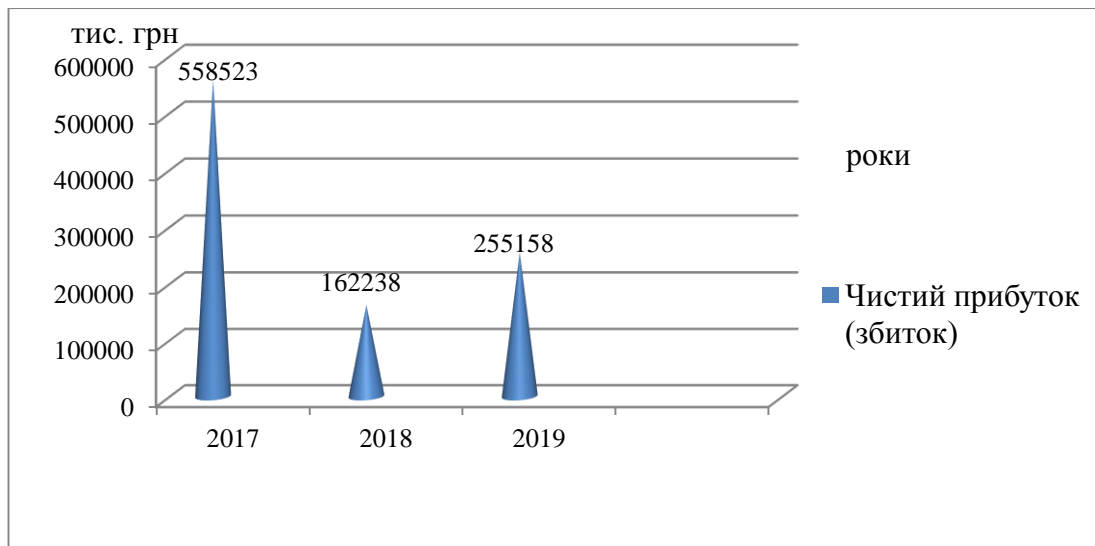

Рис. 2.4 – Зміна величини чистого прибутку

АТ «Ощадбанк» за 2017-2019 роки

Джерело: систематизовано на основі [30, 41]

Провівши аналіз фінансово-господарського стану АТ «Ощадбанк» за 2017-2019 роки, можна зробити висновок, що його фінансовий стан є доволі стабільними, не дивлячись на невизначеність і нестабільність фінансового ринку та пандемією коронавірусної інфекції, яка чинить негативний вплив на економічну діяльність країни.

Ощадбанк має намір продовжити реалізацію стратегії зростання бізнесу з акцентом на розширенні роздрібного бізнесу та ММСБ. Разом із тим прогнозування та уточнення планових значень цільових показників розвитку наразі опинилось у стані паузи через надзвичайні події, пов'язані з поширенням коронавірусу COVID-19, які мають вплив зокрема на макроекономічне середовище. Повернення до штатного режиму планування, в т. ч. стратегічного, очікується в міру стабілізації ситуації.

АТ «Ощадбанк» повинен сфокусуватися на кількох ключових напрямках, покликаних реалізувати стратегічні цілі розвитку банку на перспективу:

- посилення внутрішньої спроможності в частині роботи з клієнтами сегмента мікро-, малого та середнього бізнесу за рахунок оновлення операційної моделі, удосконалення та автоматизації внутрішніх процесів;

- продовжити подальшу централізацію процесів функціонування мережі банку, яка уможлиблює економію коштів у частині операційних витрат;
- посилити подальший технологічний розвиток, спрямований на діджиталізацію та автоматизацію процесів;
- вирішити питань, пов'язані із забезпеченням адекватності регулятивного капіталу, що є необхідною передумовою для продовження реалізації стратегії в частині розвитку бізнесу;
- збільшити масштаби та обсяги операцій з клієнтами, пов'язаними з одержанням комісійних доходів, оскільки саме вони є найбільш ефективними;
- продовжити зростання кредитного портфеля роздрібного бізнесу.

3 Напрями удосконалення управління банківськими ресурсами на прикладі АТ «Державний ощадний банк України»

3.1 Особливості управління банківськими ресурсами АТ «Державний ощадний банк України»

АТ «Державний ощадний банк України» здійснює ефективне управління фінансовими ресурсами з метою забезпечення продовження діяльності банку, максимізуючи прибуток акціонерів, шляхом оптимізації співвідношення запозичених коштів і власного капіталу. Структура фінансових ресурсів банку представлена у вигляді суми власного капіталу (акціонерним капіталом, резервами і непокритим збитком), залученого і запозиченого капіталів.

Правління банку регулярно аналізує динаміку та структуру фінансових ресурсів. У процесі такого аналізу керівництво АТ «Ощадбанк» оцінює вартість фінансових ресурсів, їх складові та ризики, що притаманні діяльності банку та загрожують втраті певної складової ресурсів банку. На основі рекомендацій керівництво банку проводить коригування структури фінансових ресурсів шляхом додаткового випуску акцій, залучення додаткових кредитних коштів або виплати по діючим кредитам. Станом на 31 грудня 2018 та 2019 років банк дотримувався вимог Національного банку України щодо нормативу достатності (адекватності) регулятивного капіталу (Н2).

Проаналізуємо основні складові фінансових ресурсів АТ «Ощадбанк» за 2017-2019 роки (таблиця 3.1).

Розглядаючи дані таблиці 3.1, можна зробити висновок, що фінансові ресурси банку у 2018 році порівняно з попереднім роком знизились на 15810413 тис. грн або на 6,75%, а у 2019 році порівняно з 2018 роком навпаки зросли на 3234993 тис. грн або на 14,85%. Безпосередньо власний капітал у 2018 році

порівняно з 2017 роком зменшився на 13035717 тис. грн або на 41,28%, а в 2019 році порівняно з 2018 роком навпаки зріс на 32434993 тис. грн або на 14,85%.

Таблиця 3.1 – Динаміка фінансових ресурсів АТ «Ощадбанк» за 2017-2019 роки

Показники	Сума, тис. грн			Абсолютне відхилення, тис грн		Темп зростання (спаду), %	
	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2018/ 2017	2019/ 2018	2018/ 2017	2019/ 2018
1	2	3	4	5	6	7	8
Зобов'язання	202662613	199887917	231313718	-2774696	+31425801	98,63	115,72
Власний капітал	31578432	18542715	19551907	-13035717	+1009192	58,72	105,44
Усього зобов'язання та власний капітал	234241045	218430632	250865625	-15810413	+32434993	93,25	114,85

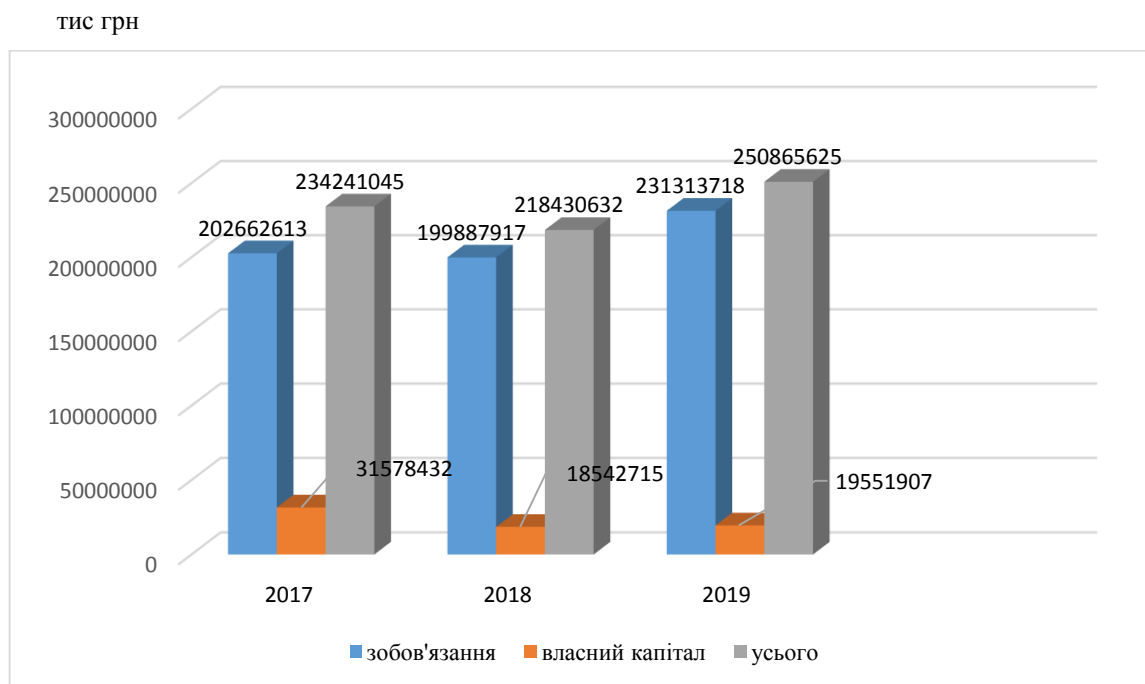

Рис. 3.1 – Динаміка фінансових ресурсів АТ «Ощадбанк» за 2017-2019 роки

Проведемо горизонтальний аналіз власних фінансових ресурсів АТ «Ощадбанк», які базується на вивченні динаміки окремих показників, які змінюються у часі. Під час даного аналізу розрахуємо темпи зростання або спаду окремих показників власних фінансових ресурсів банку, в тому числі в розрізі

їх складових за 2017-2019 роки та визначимо загальні тенденції їх зміни (таблиці 3.2).

Таблиця 3.2 – Динаміка власних фінансових ресурсів АТ «Ощадбанк» за 2017-2019 роки

Статті пасивів	Сума, тис. грн			Абсолютне відхилення, тис грн		Темп зростання (спаду), %	
	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2018/2017	2019/2018	2018/2017	2019/2018
1	2	3	4	5	6	7	8
Власний капітал							
Статутний капітал	43722720	49472840	49472840	+5750120	-	113,15	-
Незарєєстрований статутний капітал	5750120	-	-	-5750120	-	-	-
Резервні та інші фонди банку	269992	269992	269992	-	-	100	100
Резерви переоцінки	3388281	2718934	3516892	-669347	+797958	80,25	129,34
Непокритий збиток	-21552681	-33919051	-33707818	-12366370	+211233	157,38	99,37
Власний капітал	31578432	18542715	19551907	-13035717	+1009192	58,72	105,44

Проаналізувавши дані таблиці 3.2 можна зробити висновок, що розмір власного капіталу банку у 2018 році порівняно з 2017 роком знизився на 13035717 тис. грн або на 42,18%. Дане зниження власного капіталу відбулося за рахунок зростання суми непокритого збитку на суму 12366370 тис. грн або на 57,38%. У 2019 році порівняно з 2018 роком власний капітал вже поступово зростає на 1009192 тис. грн або на 5,44%. Це зростання відбулося переважно за рахунок зростання резервів переоцінки на 797958 тис. грн або на 29,34%, а також за рахунок незначного але зменшення непокритого збитку – на 211233 тис. грн або на 5,44%.

Проведемо аналіз структури фінансових ресурсів АТ «Ощадбанку», під час якого розрахуємо питому вагу окремих його структурних складових даного банку в динаміці за 2017-2019 роки (таблиця 3.3).

Таблиця 3.3 – Структура фінансових ресурсів АТ «Ощадбанк» за 2017-2019 роки

Статті пасиву	Питома вага, %			Зміна питомої ваги	
	2017	2018	2019	2018/ 2017	2019/ 2018
Зобов'язання					
Кошти отримані від НБУ	2,13	-	-	-2,13	-
Кошти банків	3,59	2,92	1,68	-0,67	-1,24
Кошти клієнтів	63,31	69,33	79,24	+6,02	+9,91
Інші залучені кошти	14,89	15,93	7,4	+1,04	-8,53
Відстрочені податкові зобов'язання	0,17	0,18	0,21	+0,01	+0,03
Резерви під зобов'язання	0,03	0,14	0,21	+0,11	+0,07
Інші фінансові зобов'язання	0,97	1,39	1,99	+0,42	+0,6
Інші зобов'язання	0,19	0,29	0,48	+0,10	+0,19
Субординований борг	1,24	1,32	0,98	+0,08	-0,34
Усього зобов'язань	86,52	91,51	92,21	+4,99	+0,7
Власний капітал					
Статутний капітал	18,67	22,65	19,72	+3,98	-2,93
Незарєєстрований статутний капітал	2,45	-	-	-2,45	-
Резервні та інші фонди банку	0,12	0,12	0,11	-	-0,01
Резерви переоцінки	1,45	1,24	1,40	-0,21	+0,16
Нерозподілений прибуток (Непокритий збиток)	-9,20	-15,53	-13,44	-6,33	+2,09
Власний капітал	13,48	8,49	7,79	-4,99	-0,7
Усього зобов'язання та власний капітал	100	100	100	-	-

Проаналізувавши співвідношення власного капіталу та зобов'язань, можна зробити висновок, що у 2017 рік воно мало вигляд – 13,48% та 86,52% відповідно; у 2018 році – 8,49% та 91,51%, а у 2019 році – 7,79% та 92,21%. Отже, бачимо, що протягом всього аналізованого періоду питома вага власного капіталу банку поступово знижується, що свідчить про зниження фінансової незалежності та стійкості АТ «Ощадбанк».

У структурі власних фінансових ресурсів найбільшу частку займав статутний капітал, так у 2017 році вона становила 18,67%, у 2018 році - 22,65%, що на 3,98 п.п. більше ніж у 2017 році, у 2019 році – 19,72%, що на 2,93 п.п. більше ніж у 2018 році.

У сучасних умовах функціонування АТ «Ощадбанк» важливою основою його діяльності є формування достатнього обсягу залучених фінансових ресурсів для здійснення ефективної комерційної діяльності та отримання прибутку і покращення своєї ліквідності. Основна частина фінансових ресурсів АТ «Ощадбанк» є залученою та утворюється за допомогою депозитних операцій банку. Від об'єму, структури та ціни залучених фінансових ресурсів банківської установи залежать його рівень ліквідності та прибутковості. Тому особливої актуальності набуває формування достатнього обсягу залучених фінансових ресурсів.

З таблиць 2.7 і 3.2, видно, що депозитні операції займають найбільшу частку в залучених фінансових ресурсах АТ «Ощадбанк», а саме: у 2017 році – 73,18%, у 2018 році – 75,77%, у 2019 році – 85,94%. Дані показники характеризують депозитну політику банку з позитивної сторони, оскільки якщо зростає частка депозитів в залучених коштах, значить клієнти банку все більше довіряти свої заощадження саме даному банку, а також зростає рівень його ліквідності та прибутковості.

Проаналізуємо депозитний портфель АТ «Ощадбанк» за 2017-2019 роки в розрізі строкових депозитів та до запитання (таблиця 3.4).

Таблиця 3.4 – Динаміка коштів клієнтів АТ «Ощадбанк» за 2017-2019 роки в розрізі строкових депозитів та до запитання

Показники	Сума, тис. грн			Відхилення (+,-), тис. грн	
	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2018 до 2017	2019 до 2018
					2018
					019
					до
					020
					118
	2	3	4		6
Кошти клієнтів, в т.ч.	148302247	151447721	198808733	+3145474	+47

					3 6 1 0 1 2
на вимогу				-1581236	+ 4 4 6 3 0 9 9 7
строкові				+4947367	+ 5 8 6 7 3 0 0
Кошти юридичних осіб	46462991	41576478	82082716	-4886513	+ 4 0 5 0 6 2 3 8
на вимогу	30669162	26797411	66638635	-3871751	+ 3 9 8 4 1 2 2 4
строкові	15793829	14779067	15444081	-1014762	+ 6 6 5 0 1 4

				5	6
Кошти фізичних осіб, в тому числі	86568072	94820716	104812775	+	+
				8	9
				2	9
				5	9
				2	2
				6	0
				4	5
				4	9
на вимогу	20305765	22596280	27386053	+	+
				2	4
				2	7
				9	8
				0	9
				5	7
				1	7
				5	3
строкові				+	+
				5	5
				9	2
				6	0
				2	2
				1	2
				2	8
				9	6

Якість залучених фінансових ресурсів банківської установи виявляється насамперед у їх стабільності, тобто чим більшою є частка стабільних (строкових) фінансових ресурсів, тим, вищою є їх ліквідність. Склад та структура залучених депозитних коштів не тільки відображає ступінь стійкості фінансових ресурсів банківської установи, але й дозволяє прогнозувати на майбутнє потребу в ліквідних коштах для погашення зобов'язань за депозитами, отриманими кредитами. Депозитні кошти, на обсяг яких припадає основна частина залучених фінансових ресурсів, є базисом для підтримки надійності банківської установи.

З даних таблиці 3.3 можна зробити висновок, що протягом 2017-2019 років спостерігається, що запозичені кошти клієнтів зростали, а саме у 2018 році порівняно з 2017 роком на 3145474 тис. грн, у 2019 році порівняно з 2018 роком – на 47361012 тис. грн. Необхідно зазначити, що серед залучених коштів протягом всього аналізованого періоду найбільшу частку займають саме строкові депозити, а це в свою чергу підвищує стабільність і надійність

банківської установи. А саме у 2018 році порівняно з 2017 роком сума строкових залучених ресурсів збільшилась на 4947367 тис. грн, а у 2019 році порівняно з 2018 роком – на 44630997 тис. грн.

Однак, серед депозитних коштів юридичних осіб найбільшу частку займали депозити на вимогу, оскільки вони є більш ліквідними порівняно зі строковими депозитами, а це дуже важливо при нестабільній ситуації розвитку економіки України. Так у 2018 році порівняно з 2017 роком депозити на вимогу юридичних осіб зменшились на 3871751 тис. грн, але у 2019 році порівняно з попереднім роком зросли на - 39841224 тис. грн. Також необхідно зазначити, що в 2019 році порівняно з 2018 роком зросли також і строкові депозити юридичних осіб на 665014 тис. грн.

По залученим ресурсам фізичних осіб ситуація протилежна, тобто найбільшу частку займають саме строкові депозити і необхідно підкреслити, що з кожним роком їх сума зростала, а саме у 2018 році порівняно з 2017 роком – на 5962129 тис. грн, у 2019 році порівняно з 2018 роком – на 5202286 тис. грн.

В цілому депозитна політика АТ «Ощадбанк» у 2017-2019 роках була досить ефективною, оскільки депозитний портфель з кожним роком збільшується і саме головне, що збільшуються також строкові депозити які забезпечують банку стабільність і надійність.

Проаналізуємо структуру залучених ресурсів АТ «Ощадбанк» за 2017-2019 роки в розрізі строкових депозитів та на вимогу (таблиця 3.5).

Таблиця 3.5 – Структура залучених ресурсів АТ «Ощадбанк» за 2017-2019 роки в розрізі строкових депозитів та на вимогу

П о к а з н и к и	рік	Питома вага,	рік	Питома вага,	рік	Питома вага,
К	46462991		41576478		82082716	

О Ш Т И Ю Р И Д И Ч Н И Х О С І Б , В Т О М У Ч И С Л І						
Н А В И М О Г У	30669162	66,01	26797411	64,45	66638635	81,18
С Т Р О К О В І		33,99		35,55		18,82
К О Ш Т И Ф І З	86568072		94820716		104812775	

И Ч Н И Х О С І Б , В Т О М У Ч И С Л І						
Н А В И М О Г У С Т Р О К О В І	20305765	23,46	22596280	23,83	27386053	26,13
		76,54		76,17		73,87

Зростання залучених фінансових ресурсів АТ «Ощадбанк» протягом 2017-2019 років відбувалося в основному за рахунок приросту депозитних коштів фізичних та юридичних осіб, а не за рахунок міжбанківських кредитів, що є позитивною тенденцією при формуванні фінансових ресурсів банку. Депозити до запитання юридичних осіб є найбільш дешевими фінансовими ресурсами для банківської установи, але і недостатньо стабільними, в той час як строкові депозити фізичних осіб є більш дорогим, але і більш стабільним джерелом поповнення фінансових ресурсів.

Проведемо аналіз ефективності використання залучених фінансових ресурсів АТ «Ощадбанк» у 2017-2019 роках (таблиця 3.6).

Таблиця 3.6 – Динаміка показників ефективності використання депозитних ресурсів АТ «Ощадбанк» за 2017-2019 роки

Показники	Роки			Абсолютне відхилення (+, -)		Формула
	2017	2018	2019	2018 до 2017	2019 до 2018	
	1	2	3	4	5	
Оцінка обсягу капіталу банків						
Коефіцієнт депозитної бази	73,2	75,8	85,9	+2,0	+10,1	$K_{дб} = \frac{Д}{ЗК} 100\% - 100$ Д- депозитні кошти клієнтів; ЗК – залучені кошти банку
Коефіцієнт поточної депозитної бази	25,15	24,71	40,64	-0,44	+15,93	$K_{пд} = \frac{Дп}{ЗК} 100\%$, де Дп – поточні депозити
Коефіцієнт строкової депозитної бази	40,48	43,53	40,15	+3,05	-3,38	$K_{сд} = \frac{Дс}{ЗК} 100\%$, де Дс – строкові депозити
Коефіцієнт співвідношення коштів фізичних і юридичних осіб	186,32	228,06	127,69	+41,74	-100,37	$K_c = \frac{Дф}{Дю} 100\%$, Дф – депозити фізичних осіб, Дю – депозити юридичних осіб
Коефіцієнт використання депозитних коштів	199,05	224,22	305,01	+25,17	+80,79	$K_z = \frac{Д}{К} 100\%$, К – кредити.

Коефіцієнт депозитної бази показує частку депозитів у загальному обсязі залучених фінансових ресурсах банку. Протягом 2017-2019 років частка депозитних коштів у загальному обсязі залучених фінансових ресурсах постійно зростала, так у 2018 році порівняно з 2017 роком на 2 п.п., у 2019 році порівняно з 2018 роком на 10,1 п.п. Це підтверджує той факт, що АТ «Ощадбанк» проводить досить ефективну депозитну політику.

Коефіцієнт поточної депозитної бази дає зрозуміти, скільки гривень поточних депозитних коштів припадає на 1 гривню залучених фінансових ресурсів банку. У 2018 порівняно з 2017 роком значення даного коефіцієнту в несуттєво зменшилося на 0,44 п.п, у 2019 році порівняно 2018 роком зріс майже

в два рази, це говорить про те, що поточних депозитних коштів стає все більше в загальній сумі залучених коштів. Але це в основному відбувається переважно за рахунок коштів юридичних осіб. Строкові депозити в їх структурі у 2019 році займають лише 18,82%.

Кожна банківська установа приділяє велике значення для залучення і збільшення частки строкових депозитів які банк може розміщувати в довгострокові активи. Коефіцієнт строкової депозитної бази показує, скільки гривень строкових депозитів припадає на 1 гривню залучених фінансових ресурсів. Результати аналізу даного коефіцієнта показують, що його значення змінювалися протягом аналізованого періоду неоднаково, а саме у 2018 році порівняно з 2017 роком він зріс на 3,05 п.п., а у 2019 році порівняно з 2018 роком знизився на 3,38 п.п. Це в основному відбувається за рахунок коштів юридичних осіб, а питома вага строкових депозитів фізичних осіб навпаки поступово збільшується.

Коефіцієнт співвідношення коштів фізичних і юридичних осіб показує, що протягом 2017 і 2018 років частка депозитів фізичних осіб порівняно з депозитами юридичних осіб зростала, а в 2019 році вона зросла на 100,37 п.п. Це говорить про те, що сума депозитів юридичних осіб поступово зростає, а значить банк старається збільшити клієнтську базу корпоративних клієнтів і це в основному за рахунок середнього і малого бізнесу.

Коефіцієнт використання депозитів, показує, який відсоток від загального обсягу депозитів розміщений у кредитному портфелі банку. Даний коефіцієнт протягом аналізованого періоду постійно зростає, а саме у 2018 році порівняно з 2017 роком на 25,17 п.п, у 2019 році порівняно з 2018 роком на 80,79 п.п., а це значить, що частка депозитних коштів банку у кредитному портфелі з кожним роком збільшується, оскільки кредитні операції для банку є найбільш прибутковими. Тобто залучені фінансові ресурси, а саме депозитні кошти використовуються досить ефективно.

Коефіцієнт співвідношення поточних депозитних коштів і власного капіталу банку, показує, яка частина депозитів до запитання може бути покрита

за рахунок власного капіталу банку. Даний показник з кожним роком зростає, а значить зростає і надійність даного банку

Проаналізувавши показники ефективності використання депозитних ресурсів АТ «Ощадбанк» у 2017-2019 роках, можна зробити висновок, що банк проводить досить ефективну депозитну політику, а це говорить про те, що банк залучає достатньо фінансових ресурсів, для того щоб далі їх розмістити у ліквідні активи і отримати заплановані прибутки.

Проаналізуємо основні показники управління фінансовими ресурсами АТ «Ощадбанк» за 2017-2019 роки (таблиця 3.7).

Проаналізувавши показники таблиці 3.6 можна зробити висновок, що оцінка достатнього рівня капіталізації, надійності та стабільності АТ «Ощадбанк» у 2019 році порівняно з 2018 роком є негативним, оскільки простежується знижуюча тенденція приросту власного на 0,69 п.п. Це вказує на зниження частки власних фінансових ресурсів банку у структурі пасивів у 2019 році, така ж ситуація спостерігалася і у 2018 році порівняно з 2017 роком спостерігалася зниження даного показника на 5 п.п.

Таблиця 3.7 – Динаміка показників управління фінансовими ресурсами АТ «Ощадбанк» за 2017-2019 роки

Показники	Роки			Абсолютне відхилення (+, -)		Формула
	2017	2018	2019	2018 до 2017	2019 до 2018	
	1	2	3	4	5	
Оцінка обсягу капіталу банків						
темپ приросту власного капіталу, %	111,47	-41,28	5,44	-152,75	+46,72	$TP_{вк} = \frac{BK_{зв}}{BK_{б}} 100\% - 100$
коефіцієнт капіталізації, %	13,48	8,48	7,79	-5	-0,69	$K_k = \frac{BK}{П} 100\%$, де BK – власний капітал, П – пасиви банку
Адекватність капіталу банків						
коефіцієнт співвідношення регулятивного капіталу та зважених за ризиком активів, %	18,84	13,4	8,17	-5,44	-5,23	$K_{рк} = \frac{PK}{A} 100\%$, де PK – регулятивний капітал, A – активи зважені за ризиком

Закінчення табл. 3.7

1	2	3	4	5	6	7
коефіцієнт захищеності коштів клієнтів власним капіталом	469,63	816,75	1016,83	+347,12	+200,08	$K_z = \frac{K}{BK} 100\%$, K – кошти клієнтів, BK – власний капітал
коефіцієнт захищеності власного капіталу	24,11	48,28	50,97	+24,17	+2,69	$K_z = \frac{OЗ}{BK} 100\%$, OЗ – основні засоби; BK – власний капітал банку.
мультиплікатор власного капіталу	741,77	1177,98	1283,07	+436,21	+105,09	$M = \frac{A}{BK} 100\%$, A – активи банку; BK – власний капітал банку.
Ефективність використання ресурсів						
рентабельність власного капіталу, %	1,77	0,87	1,31	-0,9	+0,44	$P_{BK} = \frac{ЧП}{BK} 100\%$, ЧП – чистий прибуток банку; BK – власний капітал банку.
рентабельність активів, %	0,24	0,07	0,1	-0,17	+0,03	$P_{ак} = \frac{ЧП}{A} 100\%$, ЧП – чистий прибуток; A – вартість активів

Коефіцієнт співвідношення регулятивного капіталу та зважених за ризиком активів в АТ «Ощадбанк» у 2017–2019 роках відповідає своєму рекомендованому значенню (не менше 10%), тобто його значення протягом всього аналізованого періоду було менше 10%. Однак необхідно зазначити, що щорічно цей показник зменшується, особливо слід відзначити його зменшення, а це є негативним явищем для банку, оскільки свідчить про збільшення ризику втрати коштів для кредиторів та вкладників банківської установи.

Значення коефіцієнт захищеності власного капіталу протягом 2017-2019 років постійно зростає: у 2018 році порівняно з 2017 роком на 24,17 п.п., а у 2019 році порівняно з попереднім роком на 2,69 п.п. Коефіцієнт захищеності власного капіталу характеризує захищеність власного капіталу від інфляції через вкладення фінансових ресурсів у нерухомість, обладнання та інші матеріальні активи. Однак, керівництво банку повинно розуміти, що таке одностороннє використання капітальних ресурсів може призвести до погіршення ліквідності та

платоспроможності банківської установи.

Протягом аналізованого періоду в банку відбулося зростання коефіцієнта захищеності коштів клієнтів власним капіталом з 469,63% у 2017 році до 1016,83% у 2019 році. Це є позитивною тенденцією, оскільки даний коефіцієнт показує, скільки коштів клієнтів банку припадає на 1 гривню власного капіталу, то слід відзначити збільшення захищеності коштів клієнтів даної банківської установи.

Мультиплікатор власного капіталу показує, яку кількість гривні активів повинна забезпечувати кожна гривня власного капіталу і відповідно, яка частка банківських ресурсів може бути сформована у формі боргових зобов'язань. Чим вищий мультиплікатор, тим вищий потенціал банку для більш високих виплат своїм акціонерам.

Показники ефективності використання фінансових ресурсів протягом 2017–2018 років були позитивними, що пояснюється прибутковістю діяльності АТ «Ощадбанк» за цей період. Однак необхідно зазначити, що рентабельність активів та рентабельність власного капіталу, протягом 2017-2018 років знижуються, це пояснюється тим, що у 2018 році знизився чистий прибуток банку. Але у 2019 році ці показники поступово збільшуються.

Банк приділяє велике значення моніторингу адекватності капіталу, за допомогою коефіцієнтів, які встановлені Базельською угодою щодо складових власного капіталу, та коефіцієнтів, визначених НБУ у рамках нагляду за банківською установою.

Відповідно до встановлених кількісних показників з метою забезпечення достатності капіталу банк зобов'язаний виконувати вимоги, які стосуються мінімальних сум і співвідношень всього капіталу і капіталу I рівня до активів, зважених з урахуванням ризику. Кількісні показники, встановлені Базельським комітетом для забезпечення адекватності капіталу, вимагають підтримувати мінімальні суми та співвідношення загального (8%) та капіталу I рівня (4%) до суми зважених на ризик активів [30].

У таблиці 3.8 для цілей визначення адекватності капіталу згідно з

Базельською угодою щодо компонентів капіталу 1988 року, представлений аналіз регулятивних капітальних ресурсів АТ «Ощадбанк».

Таблиця 3.8 – Динаміка регулятивних капітальних ресурсів АТ «Ощадбанк» за 2017–2019 роки

Показники	Роки			Відхилення (+,-)	
	2017	2018	2019	2018 до 2017	2019 до 2018
Склад регулятивного капіталу:					
Капітал I рівня:					
акціонерний капітал	49724980	49724980	49724980	-	-
непокритий збиток	-21020893	-33219707	-33004661	-12198814	+215046
Всього кваліфікованого капіталу I рівня	28704087	16505273	16720319	-12198814	+215046
Капітал II рівня:					
резерви переоцінки	2547542	2037441	2836460	-510101	+799019
субординований борг	2105042	1626686	947448	-478356	-679238
Всього кваліфікованого капіталу II рівня до ліміту 100% сукупного капіталу I рівня	4652584	3664127	3783908	-988457	+119781
За вирахуванням інвестицій	-24 800	-24 800	-	-	+24800
Всього регулятивного капіталу	33331871	20144600	20504227	-13187271	+359627

Мінімальний розмір регулятивного капіталу банку за вимогами Національного банку України має становити не менше 120 млн грн. З даних таблиці 3.6 регулятивний капітал АТ «Ощадбанк» набагато перевищує його нормативне значення протягом всього аналізованого періоду, так у 2017 році він дорівнював 33 331 млн грн, у 2018 році - 20144 млн грн, у 2019 році – 20504 тис грн. Це говорить про те, що регулятивний капітал даного банку повністю покриває негативні наслідків різноманітних банківських ризиків, та забезпечує захист вкладів, та свою фінансову стійкість та стабільність. Також, регулятивний капітал не повинен перевищувати статутний капітал банківської установи.

Необхідно зазначити, що і ця вимога так само виконується АТ «Ощадбанк» протягом 2017-2019 років.

Основною тенденцією вітчизняних банків протягом 2017–2019 років було нарощування власного капіталу насамперед шляхом збільшення статутного капіталу і зменшення непокритих збитків, що дало їм змогу дотримуватись економічних нормативів капіталу які вимагає НБУ. З результатів проведеного аналізу фінансових ресурсів банку АТ «Ощадбанк» у 2019 році не став винятком, його власні фінансові ресурси зросли порівняно з 2018 роком за рахунок зниження непокритого збитку і резервів переоцінки. Це пояснюється тим, що знизився обсяг недіючих кредитів, а значить зменшилися обсяги резервів і як наслідок зростає достатність і надійність банку.

У сучасних умовах функціонування АТ «Ощадбанк» приділяє велике значення формуванню достатності обсягу залучених фінансових ресурсів для здійснення ефективної комерційної діяльності та отримання прибутку і покращення своєї ліквідності. Проаналізувавши показники ефективності використання депозитних ресурсів АТ «Ощадбанк» у 2017-2019 роках, можна зробити висновок, що банк проводить досить ефективну депозитну політику, а це говорить про те, що банк залучає достатньо фінансових ресурсів, для того щоб далі їх розмістити у ліквідні активи і отримати заплановані прибутки.

Таким чином, АТ «Ощадбанк» має таку структуру фінансових ресурсів, яка дозволяє поєднати порівняно високу надійність та стійкість ресурсної бази з невисокою їх вартістю. Але не дивлячись на це, виникає гостра потреба в трансформації короткострокових ресурсів у довгострокові, оскільки необхідно задовольнити попит на високоліквідні активи.

Ефективний механізм управління формуванням фінансових ресурсів банку опосередковує виконання управлінських функцій лише щодо формування власних і залучених фінансових коштів та пов'язаний із заходами, що спрямовані на забезпечення банківською установою їх достатнім обсягом для здійснення ефективної та прибуткової діяльності банку. У зв'язку з цим виникає необхідність розробки дієвого механізму зростання обсягу фінансових ресурсів на практиці, а саме для АТ «Ощадбанк».

Механізм управління формуванням фінансових ресурсів банку, виступає складовим елементом фінансового механізму діяльності банківської установи. У структурі даного механізму виділяють такі компоненти, як об'єкт та суб'єкт управління, фінансові методи, важелі, відповідне забезпечення, принципи управління та процес управління. Механізм управління формуванням фінансових ресурсів банку, з однієї сторони, зумовлений існуванням об'єктивно існуючих перерозподільних відносин, що притаманні банківській системі, з іншої сторони – на даний механізм впливають як внутрішні так і зовнішні фактори під впливом яких він повинен коригуватися.

На основі аналізу різних думок авторів, які досліджували питання сутності поняття "механізму управління", нами удосконалене визначення економічної категорії "механізм управління фінансовими ресурсами банку". На нашу думку, під механізмом управління фінансовими ресурсами банку слід розуміти сукупність важелів впливу (принципів, методів, функцій), які використовуються у процесі управління фінансовими ресурсами банку і які забезпечують взаємодію між двома підсистемами: керуючою та керованою. Під керуючою підсистемою ми розуміємо суб'єктів управління, а під керованою – об'єкт управління. Дане визначення дозволяє зрозуміти місце та роль механізму в системі управління фінансовими ресурсами банку.

Роль та місце механізму управління формуванням фінансових ресурсів в системі управління можна представити у вигляді схеми (рисунок 3.2).

На основі аналізу думок різних науковців можна виділити наступні елементи механізму управління формуванням фінансових ресурсів банку:

суб'єкти і об'єкти; мета формування достатнього обсягу фінансових ресурсів банку; цілі та завдання; процес формування та використання фінансових ресурсів; сукупність принципів, що забезпечують формування достатності фінансових ресурсів банку; функції; система забезпечення (нормативно-правове, інформаційне, методичне, кадрове, фінансове); інструменти управління фінансовими ресурсами (методи, способи реалізації, важелі).

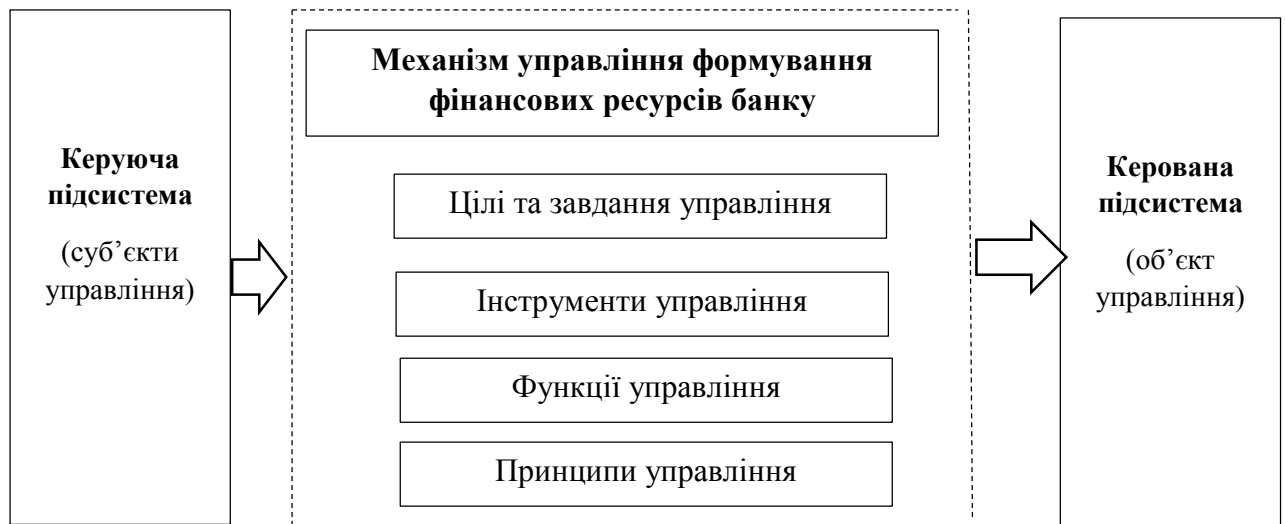

Рис. 3.2 – Місце та роль механізму управління формуванням ресурсів банку

Джерело: розроблено на основі [12]

При розробці структури механізму управління формуванням фінансових ресурсів банку були застосовані функціональний та системний підходи.

Проаналізувавши особливості управління фінансовими ресурсами АТ «Ощадбанк», розробивши структуру механізму та дослідивши основні елементи механізму управління формуванням фінансових ресурсів банку розробимо його модель (рисунок 3.3).

Об'єктом управління в межах системи управління фінансовими ресурсами виступають фінансові ресурси банку у всій їх різноманітності. Усі управлінські рішення, які будуть прийматися в межах механізму, будуть впливають на процес формування певного обсягу, структури та якості фінансових ресурсів, які формуються в банківській установі.

Рис. 3.3 – Модель механізму управління формуванням ресурсів АТ «Ощадбанк»

Джерело: розроблено автором

В даному механізмі управління формуванням фінансових ресурсів можуть бути як зовнішні так і внутрішні суб'єкти. Зовнішні суб'єкти – центральний банк, акціонери. Внутрішніми суб'єктами управління фінансовими ресурсами банку виступають всі ланки та рівні організаційної структури банку, на які покладено відповідальність за формування цих ресурсів.

Управління фінансовими ресурсами банку відбувається на трьох рівнях: стратегічний; тактичний; оперативний.

Основною метою функціонування даного механізму виступає формування достатнього обсягу фінансових ресурсів, який зможе забезпечити ефективну діяльність банку.

Оскільки, механізм управління формуванням фінансових ресурсів є складовою фінансового механізму банківської установи, то він повинен виконувати наступні функції:

- фінансове забезпечення діяльності банку достатнім обсягом фінансових ресурсів;
- забезпечення виконання нормативів національного банку України щодо якісних та кількісних параметрів власних фінансових ресурсів..

В таблиці 3.8 відображені фактори, що, можуть впливати на прийняття рішення при формуванні фінансових ресурсів банку.

Таблиця 3.8 – Фактори, що впливають на прийняття управлінських рішень при формуванні ресурсів банку

Фактори внутрішнього середовища	Фактори зовнішнього середовища
1	2
- фінансовий стан банківської установи - ліквідність та платоспроможність банку - терміни погашення вже існуючих зобов'язань - обсяги ресурсів, що залучались в попередніх періодах - можливості використання додатково залучених ресурсів - обсяги прибутку, які планується отримати - обсяги ресурсів які необхідно залучити для проведення поточної діяльності - ступінь довіри клієнтів	- законодавчі норми, що діють в країні - стан розвитку банківського сектору - рівень конкуренції в країні - середня ціна на ресурси - стан економіки країни, в якій функціонує банківська установа - рівень контролю діяльності з боку центрального банку - рівень інтегрованості банківського сектору в міжнародні фінансові ринки

Механізм управління формуванням фінансових ресурсів банку, як будь-який інший механізм, має бути сформований з урахуванням наукових підходів. Серед яких особливої уваги заслуговують: системний, ситуаційний та інноваційний.

Системний підхід в управлінні формуванням фінансових ресурсів банку передбачає дослідження у тісному взаємозв'язку всіх елементів системи управління, визначення критеріїв функціонування кожного з елементів окремо і механізму в цілому. Враховуючи особливості системного підходу, управління фінансовими ресурсами являє собою систему дій суб'єкта управління щодо об'єкту управління з метою переходу цього об'єкту у бажаний стан.

Інноваційний підхід в управлінні формуванням фінансових ресурсів банку може застосовуватись тільки при застосуванні наступальній стратегії управління, яка передбачає активізацію інноваційної діяльності банку.

Механізм управління формуванням фінансових ресурсів банку формується за умови дотримання чітко визначених і науково обґрунтованих принципів. Доцільно більш докладно зупинитись на принципах управління фінансовими ресурсами банку, які являють собою основоположні засади, яким повинні відповідати дії суб'єктів та підпорядковуватися процеси. Дотримання встановлених принципів забезпечує реалізації встановлених цілей в рамках певної системи. Проаналізувавши існуючі принципи, ми вважаємо, що управління фінансовими ресурсами банку повинно здійснюватися на основі двох груп принципів: загальних та специфічних (таблиця 3.9).

Загальні принципи управління фінансовими ресурсами банку, визначають єдині підходи до управління фінансовими ресурсами на макро- та мікрорівнях рівнях. До специфічних принципів можна віднести принципи, які визначають вимоги до діяльності банку щодо формування залучених ресурсів, бо процес залучення додаткових ресурсів повинен бути організований таким чином, щоб банк на будь-якому етапі залишався ліквідним, безперервно та оперативно вирішував потребу в залучених ресурсах, причому ці питання враховували б вирішення всіх завдань комплексно та узгоджено між усіма рівнями управління банку [12].

Таблиця 3.9 - Принципи формування ресурсів банку

Принципи		Характеристика принципу
Загальні принципи	Принцип наукової обґрунтованості	Базується на новітніх досягненнях науки та передового досвіду з урахуванням дії економічних законів у межах конкретного банку з використанням науково обґрунтованих методик
	Принцип цілісності системи	Система управління фінансовими ресурсами виступає як підсистема політики банку в цілому. Вона має первинний характер щодо політики у сфері пасивних і активних операцій
	Принцип комплексного підходу	Розроблення теоретичних основ, пріоритетних напрямів управління фінансовими ресурсами та оцінка дохідності від розміщення залучених ресурсів із погляду стратегії розвитку банку
	Принцип оптимальності та ефективності	Розроблення ефективних та оптимальних для цього етапу розвитку банку тактичних напрямів і методів. Визначає цілі й обсяги залучених фінансових ресурсів та ефективну їх реалізацію
	Принцип єдності елементів	Усі елементи фінансових ресурсів розглядаються не ізольовано, а в тісному взаємозв'язку і взаємозалежності
Специфічні принципи	Принцип забезпечення оптимального рівня витрат	Характеризує цінову політику банку, вміння керівництва банку адекватно реагувати на зміни ринкових цін на депозити для регулювання прибутковості та зниження очікуваних витрат. Відсоткові ставки орієнтовані на ринкову кон'юнктуру
	Принцип безпеки операцій банку	Характеризує систему захисту економічних інтересів клієнтів щодо збереження банківської таємниці за їх рахунками, а також підтримання оперативної ліквідності банку
	Принцип забезпечення надійності	Від надійності банку залежить рівень ризику клієнта щодо повернення депозиту і сплати відсотків. Якість і кількість залучених коштів відображають стабільність і надійність банку
	Принцип комплексності	Даний принцип полягає в тому, що управління залученими ресурсами банку повинно здійснюватися з урахуванням всіх факторів, які впливають на процес формування фінансових ресурсів банку
	Принцип безперервності	Система управління фінансовими ресурсами банку потребує постійного і безперервного управління
	Принцип адаптивності	Даний принцип передбачає гнучкість системи управління залученими ресурсами банку в умовах динамічної зміни зовнішніх та внутрішніх факторів
	Принцип забезпечення ліквідності	даний принцип передбачає, що формування залучених ресурсів банку повинно здійснюватися при умові забезпечення заданого рівня ліквідності
	Принцип оперативності	система управління залученими ресурсами банку має забезпечувати своєчасність у прийнятті управлінських рішень

Джерело: систематизовано на основі [12; 17]

Наведених принципи, які показані в таблиці 3.9, дають змогу банківській установі сформувати як стратегічні, так і тактичні напрями в організації ефективної депозитної політики банку.

Проаналізувавши принципи депозитної політики нами було запропоновано нові принципи управління фінансовими ресурсами: принцип забезпечення ліквідності та принцип оперативності.

Впровадження принципу забезпечення ліквідності залучених фінансових ресурсів регламентує, що формування депозитних ресурсів банку повинно відбуватись у відповідності з обсягами та строками їх розміщення в ліквідні активи даної банківської установи, оскільки невідповідність строків розміщення призведе до суттєвого розриву ліквідності та поставить під загрозу стійкість фінансового стану банку;

В механізмі управління фінансовими ресурсами банку, на нашу думку, доцільно виділити наступні чотири складові забезпечення, а саме фінансове, інформаційне, організаційне, нормативно-правове (рисунк 3.4).

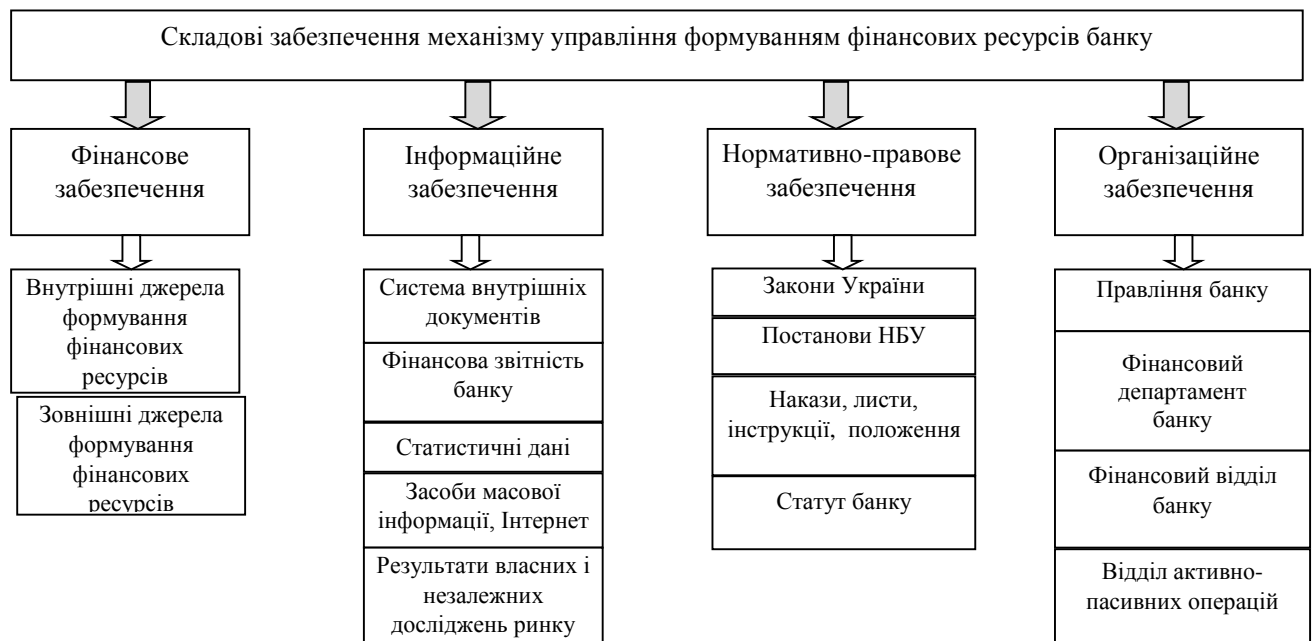

Рис. 3.3 – Структура складової забезпечення механізму управління формуванням ресурсів АТ «Ощадбанк»

Для проведення аналізу, планування, ухвалення оперативних управлінських рішень щодо формування та використання фінансових ресурсів банківської установи необхідно інформаційне забезпечення, яке являє собою процес неперервного і цілеспрямованого підбору інформаційних даних. Інформаційне забезпечення є основою наукового пізнання механізму управління власним капіталом банку, який містить різну фінансову, економічну і комерційну інформацію. Без забезпечення достовірною і своєчасною фінансовою інформаційною базою не можуть функціонувати фінансові методи і важелі, не

матиме підґрунтя нормативно-правове забезпечення діяльності. Інформаційне забезпечення повинна відповідати принципам системності, нормативності, повноти, порівнянності, достовірності, відкритості, своєчасності. Тільки своєчасна і достовірна інформація дає змогу мінімізувати ризики в процесі формування і використання фінансових ресурсів. Майже завжди джерелом фінансової інформації виступає бухгалтерський облік.

Інформаційне забезпечення не тільки надає необхідну інформацією керівництву банку та акціонерам, але також задовольняє інтереси НБУ, аудиторських фірм існуючих та потенційних клієнтів банку.

Інформаційне забезпечення процесу управління фінансовими ресурсами банку знаходить відображення в системі показників, які можна умовно поділити на три основні групи:

- показники, які характеризують вартість фінансових ресурсів загалом і окремих їх складових;
- показники, які характеризують динаміку, обсяг, структуру фінансових ресурсів банку;
- нормативні показники, дотримання яких контролюється центральним банком.

Організаційне забезпечення механізму управління фінансовими ресурсами насамперед розуміють як об'єднання людей, що спільно реалізують фінансову програму на основі визначених правил і завдань. До головних організаційних процедур належать: по-перше створення органів управління фінансовою діяльністю банківської установи, по-друге побудова структури її апарату управління. Організаційне забезпечення об'єднує всі елементи механізму управління власним капіталом банківської установи, оскільки виступає сполучною ланкою фінансового механізму. Система організаційного забезпечення фінансовими ресурсами банку представляє собою взаємопов'язану систему підрозділів і служб банківської установи, які здійснюють розробку та ухвалення управлінських рішень щодо формування та використання фінансових ресурсів. Налагодженість процедур ухвалення рішень, внутрішньобанківських схем, розподіл функцій і повноважень є запорукою продуктивної взаємодії

підрозділів банківської установи, а значить в кінцевому підсумку позитивно вплинуть на фінансові результати діяльності банку.

Фінансове забезпечення механізму управління формуванням власного капіталу банку складається із:

– забезпечення максимального обсягу залучення власних фінансових ресурсів за рахунок внутрішніх джерел (залучення нових акціонерів через додатковий випуск акцій; залучення коштів на умовах субординованого боргу; реорганізації банків (злиття чи приєднання));

– забезпечення необхідного обсягу залучених фінансових ресурсів із зовнішніх джерел.

Важливу роль в механізмі управління формуванням фінансових ресурсів банку відіграє інструментарій реалізації, основним завданням якого є забезпечення виконання всіх фінансових завдань банківської установи. В залежності від виконуваного завдання залежить розробка і вибір основних важелів та методів.

В механізмі управління фінансовими ресурсами банку важливе місце займають фінансові методи. Вони виступають як способи або засоби впливу на об'єкт механізму, що мають враховувати особливості діяльності конкретної банківської установи. Слова «метод» походить з грецької мови і воно означає шлях дослідження або спосіб пізнання. Таким чином, в даному випадку ми розуміємо способи і систему прийомів для забезпечення діяльності банківської установи власними та залученими фінансовими ресурсами.

Фінансові методи управління формуванням фінансовими ресурсами банку включають фінансове прогнозування, планування, фінансовий аналіз, фінансовий контроль та фінансовий облік.

Планування фінансовими ресурсами банку дає можливість передбачити перспективи збільшення їх обсягів, ефективно використовувати вже наявні фінансові ресурси, уникнути ризиків в процесі здійснення активних та пасивних операцій, забезпечити прибуткову діяльність банку. Процес планування фінансових ресурсів виступає невід'ємною частиною внутрішньобанківського планування, оскільки власні фінансові ресурси

виступають захисним рубежем від неочікуваних ризиків в процесі діяльності банку. Також процес планування фінансових ресурсів передбачає прогнозування динаміки ризиків і обсягу активних операцій банківської установи. Планування фінансових ресурсів банку передбачає прогнозування обсягу та структури фінансових ресурсів в цілому, а також динаміку їх складових частин.

Проведення аналізу структури власних і залучених фінансових ресурсів банку виступає передумовою для визначення ефективності їхнього використання на практиці. Тому, дослідження їхньої динаміки та складу, кількісне і якісне оцінювання їх структури виступає основою при ухваленні рішень про їх оптимізацію і ефективне використання. Фінансовий аналіз формування та розвитку фінансових ресурсів банківської установи являє собою розрахунок і дослідження їх показників з метою оптимізації їх структури.

Як будь-яка діяльність фінансових посередників, банківська діяльність має багато небезпек. Однак не дивлячись на це, саме діяльність банківських установ є найбільш врегульованою в нашій державі. Головною передумовою такого регулювання є захист інтересів клієнтів і стабільність банківської системи в цілому.

Регулювання з боку Національного банку України проявляється у встановленні фінансових нормативів і відрахувань до резервних фондів, у політиці регламентації мінімального розміру статутного капіталу в момент створення банківської установи, а також у контролі за розмірами залучених ресурсів і їх диверсифікації. Виконання фінансових нормативів банківськими установами виконують функцію захищеності від певних ризиків.

Фінансовий контроль зводиться до перевірки виконання планів, які стосуються фінансових ресурсів банку, а також до контролю за дотриманням обов'язкових нормативів з боку НБУ і контролю з боку незалежних аудиторських компаній як вітчизняних так і закордонних.

Як видно з рисунка 3 до складу механізму управління фінансовими ресурсами банку входять спеціальні важелі. Важелями це інструменти прямого або непрямого впливу суб'єктів на об'єкт з метою зміни його стану, що може

проявлятися як кількісному та якісному виразі. Фінансові важелі механізму управління фінансовими ресурсами банку (нормативні вимоги щодо банківського капіталу, формування резервів на знецінення активів, відсотки по депозитам та інші) тісно пов'язані з фінансовими методами.

Також, одним з важливих інструментів загальної концепції управління фінансовими ресурсами банку, виступає стратегія формування фінансових ресурсів, яка має базуватися на системно-комплексному підході. Це дозволить банківській установі врахувати існуючі впливи факторів з боку внутрішнього та зовнішнього середовища. Стратегія формування фінансових ресурсів банку являє собою комплекс управлінських рішень, заходів, які спрямовані на формування фінансових ресурсів у обсягах, які забезпечують стабільність роботи банківської установи.

Потреба у розробці та реалізації такої стратегії пояснюється тим, що від розміру і якості фінансових ресурсів банку залежить, чи зможе він ефективно працювати на фінансовому ринку.

Розробка функціональної складової механізму управління фінансовими ресурсами проводиться в декілька етапів.

Перший етап - визначення необхідного обсягу фінансових ресурсів банківської установи і співвідношення власних і залучених ресурсів. Це вибір між співвідношеннями капіталу та зобов'язань: чим більша питома вага власного капіталу, тим більшою є фінансова незалежність банківської установи, і чим більша частка запозичених та залучених коштів, тим більшою є прибутковість власного капіталу.

На необхідний для банку розмір фінансових ресурсів банку впливають фактори: зовнішні, а саме – нормативні вимоги національного банку України; внутрішні, тобто розмір банку; загальна схильність його менеджерів до ризику; цілі банківської установи на ринку; очікуване її зростання, плани та перспективи (завоювання нових ринків; розширення мережі філій); питома вага ризикових активів.

Порахована загальна потреба визначає необхідну суму фінансових ресурсів банку, яка повинна формуватися за рахунок внутрішніх та зовнішніх

надходжень фінансових ресурсів.

Другий етап - оцінка та вибір оптимального джерела збільшення фінансових ресурсів банку. Серед факторів, які впливають на вибір джерела зростання обсягу фінансових ресурсів банку виділяють: схильність керівництва банку до ризиків; розмір витрат за кожним з наявних джерел; державне регулювання діяльності банку.

В процесі вибору того чи іншого джерела збільшення фінансових ресурсів рекомендується виходити з принципу підвищення цінності банківської установи. А цінність банківської установи буде зростати в разі збільшення прибутків та підвищення курсу її акцій.

Оцінка вартості залучення фінансових ресурсів банку з різних джерел здійснюється за основними елементами, а саме власними і залученими ресурсами, що формуються за рахунок внутрішніх та зовнішніх джерел. Результати проведеної оцінки виступають основою розробки управлінських рішень щодо вибору альтернативних джерел формування капіталу банківської установи, що забезпечують його збільшення.

Якщо розглядати внутрішні фінансові ресурси, то до основних внутрішніх джерел їх збільшення виступає чистий прибуток банківської установи, оскільки саме з нього створюються і збільшуються фонди та резерви, які входять до складу власного капіталу банку.

Із заробленого прибутку банківські установи формують резервний фонд, фонд виплати дивідендів та фонд розвитку. Одним з важливих фондів, які створюються банком, є резервний фонд, оскільки він створюється на покриття можливих збитків в процесі діяльності банківської установи та використовується для забезпечення її зобов'язань. Крім цих фондів, статутом банку може бути передбачене також формування інших фондів, які необхідних для його ефективної діяльності.

Якщо сума залучених ресурсів завдяки внутрішнім джерелам фінансування повністю забезпечує загальну потребу в них у звітному періоді, то залучати ці ресурси із зовнішніх джерел немає потреби.

Забезпечення максимального обсягу залучення власних фінансових

ресурсів за рахунок зовнішніх джерел проводиться за допомогою залучення додаткового акціонерного капіталу, тобто додаткової емісії акцій банку. Статутний фонд банку який має форму власності як акціонерне товариство може бути збільшений шляхом додаткової емісії акцій чи шляхом збільшення номінальної вартості акцій банку.

Забезпечення необхідного обсягу залучених фінансових ресурсів із зовнішніх джерел здійснюється в основному за рахунок залучення депозитних коштів як фізичних так і юридичних осіб. Залучені фінансові ресурси банку займають найбільшу частку в фінансових ресурсах банку, і від їх обсягу залежить як банк забезпечить виконання плану по їх використанню, а це в свою чергу вплине на отриманий фінансовий результат.

Важливе місце займає також оптимізація структури фінансових ресурсів банківської установи. Такий процес оптимізації фінансових ресурсів банку базується на таких критеріях: забезпечення збереження управління банківською установою засновниками, забезпечення мінімальної сукупної вартості залученого капіталу банку.

В механізмі управління фінансовими ресурсами важливе місце приділяється, також моніторингу, який передбачає спостереження за станом, параметрами, характеристиками фінансових ресурсів для формування інформаційної бази щодо їх поведінки і ухвалення обґрунтованих управлінських рішень щодо їх використання. Здійснення моніторингу дає можливість створити підґрунтя для аналізу та оцінки формуванню та використанню фінансових ресурсів банку.

Не звертаючи уваги на те, що складові елементи механізму управління формуванням фінансових ресурсів банку подані в загальному вигляді, сам механізм для кожної банківської установи є індивідуальним та потребує врахування багатьох чинників, починаючи з визначення цілей та закінчуючи реалізацією його основної мети.